

Folklorní tradice Valašska a jejich využití v mateřské škole

BcA. Tereza Bártková

Bakalářská práce
2025

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

Akademický rok: 2024/2025

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	BcA. Tereza Bártková
Osobní číslo:	H22818
Studijní program:	B0112P300001 Učitelství pro mateřské školy
Forma studia:	Kombinovaná
Téma práce:	Folklorní tradice Valašska a jejich využití v mateřské škole

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury k problematice využití výtvarných a hudebních činností v prostředí mateřské školy inspirovaných folklorními tradicemi Valašska.

Vymezení terminologie a teoretických východisek se zaměřením na možnosti uplatnění různých prvků folkloru daného regionu v mateřské škole.

Zpracování sady aktivit pro děti předškolního věku v oblasti výtvarné, hudební a literární, s důrazem na folklorní tradice Valašska.

Realizace a ověření aktivit ve vybrané mateřské škole.

Evaluační sady aktivit, zpracování závěrů a doporučení pro praxi mateřských škol.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- Dobrovolná, H. (2019). *Valašské tance z Rožnova a okolí*. Valašský folklorní spolek.
- Holmberg, Y., & Roth, A. C. V. (2022). Characteristics of teaching music in preschool: The written descriptions of Swedish preschool teachers and principals. *Musiikkikasvatus*, 25(1), 31–54. https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7872/FJME_2022_1_Vol25_netiversio.pdf?sequence=1&isAllowed=yTest#page=31
- Kupcová, Z., Nádvoříková, H., Růžičková, V., Svobodová, E., & Vondrušková, A. (2017). *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání*. Raabe.
- Suchánková, E. (2014). *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Portál.
- Syslová, Z., Burkovičová, R., Kropáčková, J., Šilhánová, J., & Štěpánková, L. (2019). *Didaktika mateřské školy*. Wolters Kluwer.
- Tichá, J. (2022). *Výroční obyčejová a obřadní kultura na Valašsku: její geneze a identifikace na počátku třetího tisíciletí*. Národní muzeum v přírodě.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Beáta Deutscherová, MBA**
Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **8. ledna 2025**
Termín odevzdání bakalářské práce: **2. května 2025**

L.S.

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. PhDr. Mgr. Marcela Janíková, Ph.D.
ředitelka ústavu

Ve Zlíně dne 8. ledna 2025

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění bez ohledu na výsledek obhajoby;
- bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- jedno vyhotovení bakalářské práce v listinné podobě bude ponecháno Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně k uložení;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- podle § 60 odst. 1 autorského zákona má Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá; neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji, že

- jsem na bakalářské práci pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem řádně citoval(a); v případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor;
- odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou obsahově totožné.

Ve Zlíně, dne

.....

podpis autora

ABSTRAKT

Bakalářská práce teoreticko-aplikačního charakteru se zaměřuje na folklorní tradice Valašska a možnosti jejich využití v mateřské škole. Cílem práce je ukázat, jak lze prvky folkloru využít v předškolním vzdělávání a jaký přínos má takovéto propojení pro rozvoj dětí. Teoretická část se věnuje valašským folklorním tradicím zejména pak tradici hodové. Dále se zabývá významem folkloru a možnostmi jeho integrace do rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. V praktické části je zpracována sada aktivit, jejichž cílem bylo přiblížit dětem hodovou tradici na Valašsku. Prostřednictvím těchto aktivit podpořit u dětí porozumění významu folklorních tradic a tím upevnit vztah k místu, kde děti žijí. Zvolenými evaluačními metodami byly vlastní reflexe, pozorování učitelkou mateřské školy dle zadaných kritérií a analýza příprav muzejní pedagožkou. Na základě výsledků získaných při evaluaci bylo vypracováno doporučení pro praxi mateřských škol.

Klíčová slova: folklor, Valašsko, hody, lidové tradice v předškolním vzdělávání, rozvoj kulturní kompetence

ABSTRACT

This bachelor thesis, of a theoretical and applied nature, focuses on the folklore traditions of Wallachia and the possibilities of their use in kindergarten. The aim of the thesis is to show how elements of folklore can be used in preschool education and what benefits such a connection has for children's development. The theoretical part is devoted to Wallachian folklore traditions, especially the tradition of the feast. It also deals with the importance of folklore and the possibilities of its integration into the framework educational program for preschool education. The practical part consists of a set of activities aimed at introducing children to the feast tradition in Wallachia. Through these activities, the aim was to support children's understanding of the importance of folklore traditions and thus strengthen their relationship to the place where they live. The chosen evaluation methods were self-reflection, observation by a kindergarten teacher according to the specified criteria, and analysis of the lesson plans by a museum educator. Based on the results obtained during the evaluation, recommendations for kindergarten practice were developed.

Keywords: folklore, Wallachia, feasts, folk traditions in preschool education, development of cultural competence

„A též ty kotáry, ty ťa enem tak nepust’á,
to je velikajzná přírodní síla.
Jak sa přesadíš inde, oni ti ty kořeně stejně furt lezú zpátky,
doky sa aspoň jedným šlahúnem tu gdesi neuchyt’á,
to je tu taký magnetický zákon.
Ty hory sú tak vysoké, jak byla svobodná duša tych Valachú v nich,
lesy tak husté, jak byly těžké jejich životy,
tu nepršél obyčejnský déšť, ale tu tékly z mrakú slzy svatých,
jak je ta bída lidí dole dojímala.
Ten větr tu, ten si pamatuje vsecky melodie jejich písni,
stromy a dlúhá tráva zasej šeptajú slova tych písni
a dohromady tu muzicírujú pro každého,
gdo si s něma rád zabéká, zatancuje anebo aj pobečí.“

Adéla Marie Jirků

Děkuji především Danjovi, Amálce a Alžbětce za kupu tolerance, trpělivosti a nekončící tok inspirace.

Mé díky dále patří vedoucí této bakalářské práce za její neutuchající pozitivní přístup a podporu.

Další velký dík se nese v duchu folkloru a já děkuji všem, kteří mě k této lásce nechali přičichnúť, obúď krpce, obléct’ kroj, zabékat’ si, zatančit’ si a edem tak sa potlúkat’ po valašských kotároch.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 FOLKLORNÍ TRADICE A ZVYKY NA VALAŠSKU	13
1.1 HODY	15
1.2 LIDOVÉ TANCE A HUDBA NA VALAŠSKU.....	16
1.3 LIDOVÉ UMĚNÍ	18
1.4 LIDOVÁ SLOVESNOST	20
2 LIDOVÉ TRADICE A JEJICH VYUŽITÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	22
2.1 HUDEBNÍ ČINNOSTI A TANEC V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	24
2.2 VÝTVARNÉ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	25
2.3 LITERÁRNÍ ČINNOSTI V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
3 REALIZACE SADY AKTIVIT	29
3.1 PRŮBĚH AKTIVIT	30
3.1.1 Den 1: život na Valašsku.....	33
3.1.2 Den 2: seznámení s hodovou tradicí na Valašsku	36
3.1.3 Den 3: „Zemňáky a zelé, živobyť celé“	38
3.1.4 Den 4: tradiční nakládání kysaného zelí	40
3.1.5 Den 5: pohádky a příběhy na Valašsku	43
3.1.6 Den 6: pastevectví na Valašsku.....	45
3.1.7 Den 7: zpracování ovčí vlny.....	49
3.1.8 Den 8: společná hodová hostina s rodiči	52
4 EVALUACE SADY AKTIVIT	55
4.1 SEBEREFLEXE.....	55
4.1.1 Den 1: život na Valašsku.....	56
4.1.2 Den 2: seznámení s hodovou tradicí na Valašsku	57
4.1.3 Den 3 „Zemňáky a zelé, živobyť celé“	59
4.1.4 Den 4 tradiční nakládání kysaného zelí.....	60
4.1.5 Den 5: pohádky a příběhy na Valašsku	61
4.1.6 Den 6: pastevectví na Valašsku.....	63
4.2 VOLNÁ REFLEXE UČITELKY A ETNOGRAFKY	67
4.3 DOPORUČENÍ PRO PRAXI MATEŘSKÝCH ŠKOL	70
ZÁVĚR	72
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	73
SEZNAM OBRÁZKŮ	76
SEZNAM TABULEK.....	77
SEZNAM PŘÍLOH.....	78

ÚVOD

Valašsko, malebný region rozprostírající se v srdci České republiky, je proslulý svou bohatou a živou folklorní tradicí. Právě tyto tradice představují velmi významný prvek kulturního dědictví každého regionu a hrají významnou roli v utváření identity a sounáležitosti s místem, kde žijeme. Tato bakalářská práce se zaměřuje na specifické folklorní tradice Valašska a možnosti jejich integrace do předškolního vzdělávání v mateřských školách. Právě zde se nabízí unikátní příležitost využít prvky folkloru jako nástroj pro rozvoj dětí, podporu jejich porozumění kulturním hodnotám a prohloubení vztahu k místu, kde vyrůstají.

Cílem této práce je představit, jak lze jednotlivé prvky valašského folkloru, zejména hodové tradice, začlenit do vzdělávacího programu mateřské školy a jaký přínos má takovéto propojení pro celkový rozvoj dětí. Práce si klade za cíl ukázat, že folklor nepředstavuje pouze soubor starých zvyků, ale živou a dynamickou součást naší kultury, která může hrát klíčovou roli ve vzdělávání a výchově dětí.

Teoretická část je rozdělena do dvou kapitol, přičemž v první z nich se věnuji valašským folklorním tradicím, jejich historii, provázanosti s hospodářským rokem a významem pro obyvatele Valašska. Dále podrobněji popisuji hodovou tradici, lidové umění a slovesnost. Druhá kapitola je zaměřena na integraci folklorních prvků do předškolního vzdělávání a význam folkloru a lidové kultury pro děti předškolního věku.

V první kapitole praktické části představuji soubor aktivit, které byly navrženy a realizovány v mateřské škole a jejich cílem bylo nejen seznámit děti s hodovou tradicí na Valašsku, ale také podpořit jejich porozumění významu tradic a upevnit jejich vztah k místu, kde žijí. Druhá kapitola obsahuje evaluaci realizovaných aktivit, za použití metody vlastní reflexe, pozorování učitelkou mateřské školy a analýzy příprav muzejní pedagožkou. Na základě výsledků získaných při evaluaci byla vypracována doporučení pro praxi mateřských škol, která mohou sloužit jako inspirace pro další pedagogy.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 FOLKLORNÍ TRADICE A ZVYKY NA VALAŠSKU

První kapitola této práce nabízí teoretický vhled do tématu folklorních tradic, hodů a lidové kultury, na jejichž základě je vystavěna část praktická.

„Pravou pokladnicí lidové tvořivosti jsou bezesporu obyčeje a zvyky“ (Šuleř, 1989, s. 156), které život Valachů provázely během celého roku. Jejich kořeny můžeme hledat ve všech střeoevropských kulturách. Většina z nich v sobě nese svébytné rysy staroslovanských náboženských představ, které se v průběhu času vyvíjely, proměňovaly a některé z nich třeba i zanikly. Silné pouto člověka s přírodou vtisklo našim předkům cyklické vnímání času během roku. Jejich kalendář byl silně ovlivněn plodnou částí roku a obdobím hospodářského klidu, přičemž velkou roli pak hrály dny slunovratů a rovnodenností (Tichá, 2022). V minulosti lidé věřili, že ti, kteří pobývají na horách mají blíže k víře a k Bohu, a tak se i Valachům přisuzoval duchovně bohatý život protkaný zvyky a tradicemi. Bezespore lze však tvrdit, že těžký život v horských oblastech, provázený okolní drsnou přírodou, dravou zvěří, nejistotou úrody apod. nutily bezmocného horala k víře v nadpřirozeno a spoléhat se na síly mnohdy nadpozemské. Většina dochovaných tradic a zvyků tak v sobě nese právě tyto znaky a jsou opleteny silným duchovním významem (Tichá, 2012).

Pojem tradice Brouček a Jeřábek popisují jako *„soubor představ o ustáleném chování a názorech pravidelně předávaných mezi generacemi v rámci určité skupiny nebo společenství“* (Brouček & Jeřábek, 2007, s. 1065). Tradice bývá spojována *„s udržováním zvyků, morálky a tradiční kultury, je chápána jako kulturní vzor hodný následování, nemá však závazný charakter“* (Brouček & Jeřábek, 2007, s. 1065).

Tichá definuje lidový zvyk, či obyčej jako *„způsob původně spontánního, tradicí však ustáleného, opakujícího se jednání, které se váže ke zlomovým okamžikům v životě člověka“* (Tichá, 2022, s. 11), přičemž se může jednat o rodinné obyčeje, nebo zvyky k ročním cyklům, kalendářním výročím apod.

Z těchto definic lze tedy usoudit, že se jedná o dva velmi podobné pojmy lišící se jen v drobných nuancích. Bezespore je však čitelné, že jak tradice, tak lidové zvyky provázely tehdejší lid v jejich každodenním životě a vnášely do něj silné hodnoty, morálku a jakýsi vzorec chování. S tímto tvrzením se ztotožňuje i etnograf Drápala (2014).

Nejvíce výročních zvyků se vztahovalo k období Vánoc, nového roku, jara a Velikonoc, kde se také dochovalo velké množství folklorních textů, především koled

a adventních či masopustních občůzkových textů. Dodnes se na Valašsku dodržují tradice Vánoc, masopustní občůzky, vynášení Mařeny, Velikonoc, stavění a kácení máje, ale také letnice – svatodušní zvyky, svatojánské ohně, hody a poutě, a právem se tak řadí mezi živé tradice (Tichá, 2022). Představují pro nás pozůstatek staré lidové kultury, který se dochoval do dnešních dní. Pojí v sobě prvky pohanské pověrečné zvyky lovce a pastýře, pracovní zkušenosti zemědělce během hospodářského roku i prvky církevní, které proměnily dřívější zvyky a daly jim nový obsah (Šuleř, 1989). Polská etnoložka a folkloristka Dorota Simonides popisuje, že v tradiční kultuře zůstávají živé většinou takové obřady a zvyky, které buď obsahují významné sdělení, nebo slouží k jinému důležitému účelu. Lidská potřeba těchto projevů pak tvoří podstatu systému určité regionální kultury v dané době (Simonides, 2009).

Z předchozích odstavců lze usoudit, že některé tradice se staly živými a tento fakt ovlivňuje zejména atraktivita a důležitost sdělení, ale také množství dochovaných folklorních textů a historických zápisů. Mnoho tradic se postupem času mění, vyvíjí, ale také přizpůsobuje současné době, a právě onen vývoj z nich činí živoucí dědictví po našich předcích. Tradice a zvyky ať už v původní podobě, či časem upravené verzi, tak bezesporu patří k určitému koloritu regionu a lidové kultury vůbec.

Právě v 21. století spatřujeme a zaznamenáváme významné snahy o návrat tradic do takřka každodenních životů. Tradice, zvyky a lidová kultura se vrací paradoxně souběžně s fenoménem celosvětové globalizace, a i přes tento trend lze právě nyní vnímat potřebu znovuoobnovení některých zvyků a silné nutkání regionální identity. Pradávná lidská potřeba patřit do určité skupiny a začlenit se, je v současné době citelná, a právě proto mají nezastupitelné místo nově vznikající či alespoň posílené stávající regionální spolky a hnutí. K tomuto současnému povědomí z oblasti tradic a folkloru na Valašsku přispívají národopisné skupiny, folklorní soubory ať už dětské, či dospělé a nejrůznější spolky, zabývající se lidovou kulturou. Tichá uvádí, že nemalý vliv na šíření tradic mají také mateřské i základní školy a volnočasové instituce v dětských skupinách, a to zejména při vítání jara / vynášení Mařeny, čarodějnických sletech a filipojakubských nocích nebo při maškarních občůzkách v období masopustu (Tichá, 2022).

Život Valachů však nebyl naplněn jen lidovou kulturou, tradicemi a zvyky, které byly navázány z velké části na hospodářský rok, ale právě ona obživa a tvrdá práce provázela obyvatelé každyčků den. K hospodářskému roku se váží zvyky, které byly v minulosti vícedenní (Hody, Vánoce, Velikonoce) a jsou spojeny s původně obřadním, dnes již slavnostním jídlem. Autoři Tichá i Šuleř se shodují, že život na Valašsku býval těžký.

Nepříliš úrodná půda, strmé, vysoké kopce a omezené možnosti chovu dobytka tvořily pomyslný nepřející trojúhelník jejich každodenního života. Hlavní obživou bývaly brambory „zemňáky“, zelí „zelé“, domácí mléčné výrobky, vlastní obilniny a velmi zřídka maso. Právě dobytek hrál v životě valachů podstatnou roli. Hospodářská zvířata přinášela majitelům obživu, drobné peníze z prodeje mléka, másla či masa, ale také druhotné suroviny jako ovčí vlnu a kůže (Tichá, Šuleř).

I z toho mála a bídy se zrodila svébytná kultura, která svými hodnotami, tradicemi a zvyky ovlivňuje obyvatele Valašska do dnešních dní. Ne nadarmo se v této oblasti dodnes traduje pořekadlo „*Zemňáky a zelé, živobyť celé!*“ (Šuleř, 1989, str. 38).

1.1 Hody

Hodové slavnosti, v Čechách známé jako posvícení, mají hluboké kořeny sahající až do předkřesťanských dob, kdy se oslavovala sklizeň úrody a vzdávala se pocta přírodním silám i předkům. Na Rožnovsku byly populární hody zasvěcené různým svatým, například Všem svatým, svatému Martinovi, svaté Kateřině atd. avšak tento zvyk se sešel s nelibostí císaře Josefa II., jelikož tak klesala hospodářská produktivita poddaných. Množství těchto oslav proto císař Josef II. v roce 1787 zrušil a nařídil slavit pouze jedny hody v celé monarchii, a to dvoudenní o třetí říjnové neděli. Toto nařízení vycházelo z ukončení polních prací, zejména sklizně zelí a brambor, avšak Valaši císařův příkaz plně nepřijali a nadále slavili hody podle původní tradice, nebo dokonce dvoje hody. V 19. století se v Rožnovsku ustálilo slavení hodů v termínu, který lépe vyhovoval místním zvyklostem, nicméně snaha o omezení oslav na dva dny, jak nařídil Josef II. v roce 1787, nebyla úspěšná ani po šedesáti letech (Tichá, 2012).

V okolí Rožnova se hody slavily v říjnu po skončení polních prací, kdy se lidé scházeli v hospodách nebo v rodinách při hudbě a tanci. Mládež se bavila v sálech s muzikou a zpěvem, zatímco rodiny s dětmi pobývali doma a slavili v užších rodinných a sousedských kruzích, kde ale také nescházel zpěv, hudba a tanec. V zápiscích rožnovského kronikáře Josefa Tvarůžka patřilo k hodové tradici neodmyslitelně slavnostní jídlo a pití, hlavním chodem bývala drůbež, přičemž ne vždy to bývala husa. Na sváteční tabuli mělo být co nejvíce druhů masa, a v okolí Rožnova nechybí hrubé vdolky jako „mačáky, tvarožáky a hruščáky“. Sladké pečivo jako vdolky a vdolečky se používají jako pozvánky na hody tzv. „zvance“. Hody bývaly jednou z mála příležitostí, kdy se i chudé rodiny věnovaly především

přípravě a konzumaci slavnostního jídla a hospodyně snažila uvařit a upéct to nejlepší, co doma měla (Tichá, 2022).

Na podzim končila pastva na salaších, tak i tato tradice shánění dobytka z kopců do údolí patřila k období hodů. Pastevci se následně účastnili hodové slavnosti, a i pro ně nastávala zimní doba odpočinku. Šuleř na hodové období vzpomíná takto: „*Než se člověk nadál, byl podzimek. Ovce se sháněly do salašů v údolí, a to bývala paráda! Obíralo se ovoce, vařily trnky, brambory bylo nutno sklídit a zeli naložit. Ještě připadly na ten čas hody – „císařské“ nebo jiné, všechny se držely pořádně! A potom aby se Valach už doopravdy chystal na zimu.*“ (Šuleř, 1989, str. 158)

1.2 Lidové tance a hudba na Valašsku

Lidový tanec a hudba představují neoddělitelnou součást kulturního dědictví mnoha národů a regionů, nejinak je tomu i na Valašsku. Jsou živým projevem komunity, odrážejí její historii, zvyky, sociální struktury a estetické cítění. Tato kapitola se zaměří na vzájemný vztah mezi lidovým tancem a hudbou, charakteristiku valašského tance a hudby a na lidový tanec pro děti.

Lidový tanec a hudba tvoří organický celek, kde pohyb a zvuk jsou vzájemně propojeny a doplňují se. Hudba udává rytmus, tempo a náladu tance, zatímco tanec vizuálně zhmotňuje hudební strukturu a emoce. Hudební rytmus je základem pro taneční kroky a figury. Tempo hudby určuje dynamiku a charakter tance – od pomalých a lyrických až po rychlé a temperamentní. Melodie často inspiruje taneční pohyby a gesta. Harmonie může podtrhovat náladu tance a vytvářet kontrastní pasáže. Hudební forma (např. dvoudílná, třídílná, kolová) často odpovídá struktuře tance, s opakujícími se částmi, sólovými a skupinovými pasážemi. V neposlední řadě hudba a tanec společně vyjadřují emoce, příběhy a kulturní významy. Mimika tanečníků, jejich držení těla a interakce s ostatními tanečníky jsou úzce spjaty s hudebním výrazem (Kašpar, 2006).

Charakteristika valašského tance

Lidový tanec je dynamický a neustále se vyvíjející forma kulturního vyjádření. Kašpar úvodem definuje obvyklé rozdělení valašských tanců do několika základních kategorií: točivé, sólové, figurální, kolové a taneční hry (Kašpar, 2006).

Podobnou charakteristiku valašských tanců přináší Dobrovolná a zmiňuje nutnost si uvědomit, že tance a písně byly historicky běžnou součástí života, postupně se vyvíjely,

obměňovaly a předávaly se z generace na generaci. Na přelomu 19. a 20. století, v době zvýšeného zájmu o tradice se tance a písně začaly ve větší míře zaznamenávat a byly spojeny s různými slavnostmi mezi které patřily mimo jiné i hody (Dobrovolná, 2019). Z článku Metoděje Jahna o valašském tanci vznikla tato charakteristika: „*Tanec byl od nepaměti projevem radosti a veselí. V tanci našeho Valacha je cosi z horského živlu, kterým je obklopen. Je lehký a rytmický jako dech větru, vyniká bohatstvím figur a pohybů jako ten horský kraj...*“ (Dobrovolná, 2019, s. 108), se kterou se ztotožňuji, neb valašský tanec takto vnímám a na vlastní kůži zažívám.

Mírně odlišné a podrobnější rozdělení valašských tanců nabízí Bradáč, který jej člení na tance mužské, ženské a párové. Dále na tance točivé, figurální, figurální s polkou, figurální s valčíkem, figurální se šlapákem, figurální s měnivým rytmem – mateníky a lidové taneční hry. Nicméně uvádí, že dnes je již velmi málo pamětníků, kteří by správnost ať už variant tanců či dělení dokázali ověřit a zároveň vyjadřuje pochopení pro mírné obměny tanců. Dodává, že lidová píseň a tanec by neměly být ani v dnešní moderní době mrtvým materiálem, který je neustále předváděn v neměnné formě, ale měly by se i nadále rozvíjet v duchu lidových tradic a příslušného charakteru (Bradáč, 2019).

Valašský lidový tanec a děti

Jak již bylo zmíněno, tanec a hudba na Valašsku byla odedávna přirozenou součástí života komunity, a to i pro děti. Děti se s tanečními a hudebními projevy setkávaly od malička při rodinných oslavách, společenských setkáních a různých obřadních příležitostech. Přestože neexistovaly specificky "dětské" lidové tance v dnešním slova smyslu, děti přirozeně napodobovaly dospělé, učily se základním krokům a rytům a zapojovaly se do tanců v rámci svých možností. V minulosti byly dětské taneční hry a říkadla např. „*na Elišku*“, „*šátečkový*“, „*na Adama*“ často propojeny s pohybem a rytmem, což představovalo přirozenou formu taneční a hudební výchovy. Tyto hravé aktivity pomáhaly dětem rozvíjet motoriku, koordinaci a cit pro rytmus, a zároveň je nenásilně seznamovaly s prvky tradiční kultury (Kašpar, 2006).

Koňáriková uvádí, že s postupným formováním folklorních souborů a zájmových kroužků v 20. století se začala věnovat větší pozornost i dětskému lidovému tanci. Byly adaptovány tradiční valašské tance pro dětské soubory a vznikaly i specifické choreografie přizpůsobené dětským možnostem a zájmům. Mezi charakteristické znaky dětských tanců autorka zařazuje jednoduchost kroků a figur, hravost a dynamika, důraz na kolektiv, využití rekvizit, propojení s valašskými písněmi, regionální specifika (Koňáriková, 2011).

Dětský lidový tanec na Valašsku tak představuje živou a radostnou formu udržování kulturního dědictví. Děti se prostřednictvím tance a hudby seznamují s tradicemi svého regionu, rozvíjejí své fyzické a sociální dovednosti a prožívají radost ze společného pohybu.

Charakteristika lidové hudby na Valašsku

Většina lidí má spojenou valašskou kulturu s typickou cimbálovou muzikou. Avšak jak uvádí Niklová, k nynější podobě cimbálových muzik, které doprovází tanečníky při tanci jsme dospěli vývojem v posledních devadesáti letech. Marian Friedl se k problematice vyjadřuje takto: „*Cimbálová muzika s velkým cimbálem, dnes vnímaná jako základní reprezentant sdružené nástrojové hudby na Valašsku, byla v roce 1925 ojedinělým výsledkem obnovitelských snah. Hra na cimbál je dnes obnovenou tradicí, vždyť populární sestavou vesnických zábav v první půli 20. století na Valašsku byla malá dechová hudba a po domácnostech byla nejpobulárnějším nástrojem heligonka.*“ (Niklová, 2019, s. 116). Pokud by tedy někdo dnes zvolil jako doprovod harmoniku či dechovku, diváci by se asi podívovali, ale je to jen o vkusu, v podstatě by se jednalo o tradiční doprovod. Kdo ví, jak tomu bude za sto let. Dodává však, že na Valašsku, konkrétně na Rožnovsku v současné době funguje mnoho cimbálových muzik, které působí buď samostatně, nebo jako doprovod folklorních souborů, přičemž se objevují i dětské cimbálové muziky při ZUŠ a dětských folklorních souborech (Niklová, 2019).

1.3 Lidové umění

Nedílnou součástí kultury Valaška je i rozmanité lidové umění. Toto umění, úzce spjaté s každodenním životem, zvyky a obřady místního obyvatelstva, představuje cenný doklad tvořivosti, zručnosti a estetického cítění valašského lidu. Jak uvádí Baran lidové umění Valaška je charakteristické svou bezprostředností, funkčností a silným ornamentálním cítěním, které se projevuje v mnoha materiálech a technikách (Baran, 2022).

Šuleř zmiňuje, že jedním z nejvýraznějších projevů valašského lidového umění je dřevořezba. Dřevo, jako hojně dostupný materiál, bylo využíváno k výrobě nejen praktických předmětů denní potřeby (nádobí, nábytek, zemědělské nářadí), ale i k tvorbě dekorativních prvků a uměleckých děl. Řezbáři zdobili trámy domů, štíty, dveře, okna a vytvářeli sošky světců, betlémy a různé figurky. Typickými motivy jsou geometrické tvary, rostlinné ornamenty (stylizované květy, listy, vinná réva) a zoomorfní motivy (ptáci, koně). Zručnost valašských řezbářů dosahovala vysoké úrovně, o čemž svědčí preciznost provedení a bohatost ornamentální výzdoby dochovaných předmětů (Šuleř, 1989).

Dle Barana hraje neméně významnou roli v lidovém umění na Valašsku textilní tvorba. Valašské ženy prosluly svou dovedností v tkaní, předení, vyšívání a krajkářství. Vyráběly lněné a vlněné plátno, z něhož šily oděvy, ubrusy, ručníky a další textilie pro domácnost. Samotné zpracování vlny a její využití je obdivuhodné. Tyto výrobky často zdobily bohatými výšivkami s geometrickými, rostlinnými a figurálními motivy, přičemž každý region či obec mohl mít své specifické vzory a barevnost (Baran, 2022).

Šuleř vyzdvihuje a věnuje zvláštní pozornost valašské „zuberské“ krajce, charakteristické svou jemností a složitostí vzorů. Valašské výšivky a krajky představují nejen praktické součásti oděvu a domácnosti, ale i umělecká díla, která vypovídají o vkusu a estetickém cítění svých tvůrkyň. Uvádí, že *„valašské vyšívání patří k nejkrásnějším projevům lidového umění, a to jak po stránce technické, tak i vzorové. A přece je to výtvar prostých valašských žen, které vyšívaly při skromném světle, hlavně v zimě, aby se pánubohu nekradl vzácný letní čas, po lopotné práci polní či domácí, při které ruka zhrubla a zmazolnatěla.“* (Šuleř, 1989, s. 128).

K lidovému umění Valašska neodmyslitelně patří i malba na sklo. Jak uvádí Beran, tato technika, rozšířená zejména v 18. a 19. století, umožňovala vytvářet barevné a naivní obrazy s náboženskou tematikou (svaté obrázky), ale i s výjevy z běžného života, pohádkami a zvířecími motivy. Charakteristická je jasná barevnost, jednoduchá kompozice a výrazná linka. Malby na skle z Valašska se vyznačují svou originalitou a bezprostředností, přičemž představují cenný doklad lidové zbožnosti a naivního uměleckého projevu (Baran, 2022).

Vedle těchto hlavních oblastí se na Valašsku rozvíjelo i hrnčířství, výroba lidových hudebních nástrojů (fujary, gajdy, housle) a další řemesla, která přispívala k bohatství a rozmanitosti místní lidové kultury. Každý z těchto projevů lidového umění nesl v sobě otisk regionálních specifik, rodinných tradic a individuální zručnosti tvůrců.

V současnosti, v době modernizace a globalizace, hraje lidové umění na Valašsku důležitou roli v uchovávání kulturní identity regionu. Řada řemeslníků a umělců pokračuje v tradičních technikách a vytváří díla inspirovaná valašským folklorem. Zároveň se lidové umění stává inspirací pro současné umělce a designéry, kteří hledají nové způsoby, jak propojit tradici s moderním světem. Lidové umění Valašska tak nepředstavuje pouze historický artefakt, ale i živou inspiraci pro současnou kulturu a důležitý prvek regionální identity (Baran, 2022).

1.4 Lidová slovesnost

Pomyslný trojlístek lidové kultury tvoří nesmírně živá a rozmanitá lidová slovesnost na Valašsku. Ta po staletí formovala myšlení, zábavu i sociální vazby místních obyvatel, stala se neoddělitelnou součástí jejich identity a cenným pramenem poznání valašského ducha. Lidová slovesnost Valašska zahrnuje široké spektrum žánrů, od pohádek a pověstí přes písně a říkadla až po přísloví, hádanky a lidová dramata.

Drápala uvádí, že pohádky a pověsti představují fascinující okno do valašského světa fantazie a historického povědomí. Valašské pohádky často obsahují magické prvky, nadpřirozené bytosti (čert, slibka, světlonoh, obr) a morální ponaučení. Hrdinové, často chudí a stateční pastýři či dřevorubci, překonávají nástrahy a dosahují spravedlnosti. Pověsti se naopak vážou ke konkrétním místům, událostem či osobnostem regionu, často s historickým jádrem obohaceným o lidovou fantazii. Vyprávějí o pokladech ukrytých v horách, o zbojnicích bránících chudé, o tajemných silách přírody. Tyto narativní formy sloužily nejen k zábavě, ale i k předávání mravních hodnot a historické paměti z generace na generaci (Drápala, 2011).

Kašpar řadí k valašské slovesnosti také lidové písně a ty se tak stávají jejím dalším pilířem. Doprovázely každodenní život, práci na poli i v lese, oslavy, svatby i pohřby. Valašské písně se vyznačují melodickou bohatostí, často s charakteristickými horskými motivy a specifickou rytmikou. Texty písní odrážejí širokou škálu lidských emocí a životních situací – lásku, radost, smutek, práci, přírodu, sociální vztahy i humor. Zvláštní místo zaujímají zbojnické písně, opěvující hrdinství a vzdorovitost zbojníků, kteří se stali symbolem valašské svobodomyslnosti. Písně se předávaly ústně a jejich melodie i texty se často v různých lokalitách mírně lišily, čímž vznikala bohatá regionální variabilita (Kašpar, 2006).

Říkadla a hry s nimi spojené tvořily důležitou součást dětského světa, což potvrzuje i Koňářiková. Krátká, rytmická říkadla usnadňovala učení, rozvíjela jazykové dovednosti a představivost. Hry s říkadly podporovaly pohyb, koordinaci a sociální interakci dětí. Tyto drobné slovesné útvary často obsahovaly prvky humoru, nonsensu a zvukomalby, čímž přispívaly k radostnému prožívání dětství. Koňářiková řadí k lidové slovesnosti právem i přísloví a pořekadla, jež představují zhuštěnou lidovou moudrost a životní zkušenosti. Valašská přísloví často vycházejí z pozorování přírody, zemědělského života a mezilidských vztahů. Jsou stručná, výstižná a srozumitelná, a sloužila jako praktické rady a komentáře

k různým situacím. Hádanky naopak podněcovaly logické myšlení a jazykovou pohotovost, a byly oblíbenou formou zábavy pro všechny věkové kategorie (Koňářiková, 2011).

Tichá zastává názor, že specifickým projevem valašské lidové slovesnosti jsou lidová dramata a obřadní hry. Ty se často vázaly k výročním zvykům a obřadům (např. masopustní obchůzky, vynášení Mařeny, koledování). Tyto hry kombinovaly mluvené slovo, zpěv, tanec a masky, a plnily nejen zábavnou, ale i magickou a sociálně integrující funkci (Tichá, 2022).

Lze tedy shrnout, že lidová slovesnost Valašska je dynamický a neustále se proměňující fenomén. I v moderní době nachází své místo v kulturním životě regionu, ať už prostřednictvím folklorních souborů, festivalů, publikací či vzpomínek pamětníků. Zachování a předávání této slovesné tradice dalším generacím se tak jeví jako klíčové pro udržení jedinečné identity Valašska.

2 LIDOVÉ TRADICE A JEJICH VYUŽITÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Kultura jako taková se stává pro každé dítě součástí jeho existence. Dítě v tomto procesu nefiguruje pouze jako pasivní příjemce, nýbrž jako aktivní spolutvůrce, formující ve vzájemné interakci s vrstevníky specifickou dětskou kulturu, která je součástí širší kultury dané společnosti (Bittnerová, 2011). Nejvýraznějším projevem této dětské kultury je tzv. dětský folklor, zahrnující rozmanité „*slovesné, hudební, taneční, dramatické, pantomimické, fyzické i výtvarné projevy*“ (Bittnerová, 2011, s. 15).

Folklor představuje způsob, jakým jedinec vyjadřuje sám sebe, svůj pohled na svět, přičemž je přístupná úplně každému. Pro člověk v moderní společnosti může být tradiční folklor obzvláště lákavý, protože při zpěvu lidových písní a tanci dochází ke vzniku specifických psychických rozpoložení. Folklor má klíčovou roli ve výchově osobnosti dětí předškolního věku, napomáhá rozvoji obrazotvornosti, zlepšuje slovní zásobu, upevňuje cit ke krajině, kde člověk žije, pomáhá pochopit vlastní sounáležitost s národem a posiluje respekt k národním zvyklostem (Ergashevich, 2021).

Dětský folklor lze chápat ve dvou základních rovinách: jednak jako autentický folklor spontánně vznikající a tradovaný mezi dětmi samotnými, a jednak jako folklor pro děti, jehož iniciátory a interprety jsou dospělí a jehož primárním cílem je kultivace dětského vývoje (Bittnerová, 2011). Snahy o zprostředkování a přiblížení lidových tradic dětem prostřednictvím jim srozumitelných a atraktivních forem, respektujících jejich věkové zvláštnosti a individuální odlišnosti – ať už v rámci zájmových kroužků, folklorních souborů či v kontextu předškolního vzdělávání – spadají spíše do kategorie folkloru pro děti (Tichá, 2022).

Proč je v době dominantního vlivu moderního světa důležité a žádoucí děti seznamovat s lidovými tradicemi, či folklorem? To je otázka, na kterou neexistuje jednoznačná odpověď. Nicméně nabídnu zde několik pohledů na problematiku z okruhu podporovatelů tradic, lidové kultury a folkloru.

Z hlediska sociologie je kultivace vztahu dětí k folkloru žádoucí z několika klíčových vývojových a socio-kulturních důvodů. Především, aktivní zapojení do folklorních projevů, jako jsou lidové písně a tance, prokazatelně indukuje specifické afektivní stavy, charakterizované pocitem entuziasmu, kolektivní soudržnosti a vnitřní otevřenosti. Tyto stavy mají pozitivní vliv na psychosociální vývoj jedince, podporují empatii a prosociální chování (Ergashevich, 2021).

Z pedagogického hlediska, je folklor esenciálním prvkem formativního procesu v předškolním věku. Jednoznačně přispívá k rozvoji imaginativního myšlení, flexibility kognitivních procesů a obohacení slovní zásoby a expresivních jazykových kompetencí. Folklorní prvky posilují citovou vazbu k rodné zemi, napomáhají utvářet dítěti pocit národní identity a kultivují respekt k národním tradicím a kulturnímu dědictví (Kupcová, 2016).

Stejně jako cyklické střídání ročních období, i pravidelné události, jako jsou tradice a momenty poskytují dítěti pocit kontinuity a řádu, čímž přispívají k jeho pocitu bezpečí a jistoty a pomáhají mu překonávat náročnější životní etapy. Kupcová (2016) dodává, že díky hravému zprostředkování tradic se dítě může těšit na jejich další opakování. Tichá se k opakování tradic vyjadřuje v tomto duchu: setkávání se zvyky, oslavami a rituály v předškolním vzdělávání vede k postupné znalosti dané tradice, která se s každým opakováním prohlubuje. Mezi další významné funkce tradic patří jejich schopnost propojovat lidi, což kultivuje vzájemný respekt a porozumění. Oslavy a svátky totiž představují příležitosti pro společná setkávání a trávení času, a to jak v rámci rodiny ale i v širším kontextu obce či města (Tichá, 2022).

Významnou funkcí lidové kultury je rovněž funkce estetická, jejíž význam pro předškolní vzdělávání je opakovaně zdůrazňován (Šottnerová, 2009).

Ačkoliv v minulosti hrála primární roli v předávání tradic rodina a místní společenství, již od druhé poloviny 19. století se škola stala významným prostředníkem tradování skrze učitele a jeho pedagogickou činnost. Roli učitele v tomto kontextu Šottnerová (2009) popisuje jako klíčovou pro podnícení zájmu dítěte, přičemž tato schopnost je podmíněna estetickým cítěním učitele, jeho vlastním pozitivním vzorem a zkušenostmi v dané oblasti. Vyjadřuje tak jednoznačnou podporu implementace tradic a folkloru do prostředí mateřské školy.

V mateřské škole mohou být lidové tradice využívány prakticky různými způsoby – od tematických projektových dnů věnovaných konkrétním svátkům (např. Masopust, Velikonoce, adventní období, dožínky, Svatojánská noc aj.), přes hry a tvořivé dílny spojené s regionálními tradicemi, až po dramatizace lidových příběhů a pohádek. Děti mohou například vyrábět tradiční předměty a dekorace, seznamovat se s lidovými písněmi, básněmi a tanci, nebo si prostřednictvím jednoduchých her osvojovat povědomí o místních zvycích a kulturním dědictví.

Pro předškolní výchovu je závazný Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) z roku 2021. Pedagog v mateřské škole by se tedy měl při plánování, realizaci a reflexi výchovně-vzdělávacích aktivit řídit tímto dokumentem a inspirovat se jeho nabídkou. Proto pokládám za důležité zmínit tento dokument a zároveň nabídnout exkurz k přítomnosti lidové tradice v RVP PV.

Samotný termín „tradice“ se v obsahu vzdělávání konkrétně objevuje v oblasti Dítě a společnost. Zde je jedním z cílů učitele uvést děti do společenství lidí, kultury a umění a formovat k nim pozitivní vztahy. Dále má za úkol představit obecně platná pravidla a hodnoty a podpořit u dětí osvojení si základních poznatků o prostředí, ve kterém žijí. V neposlední řadě má podporovat rozvoj sociálního a estetického citění dětí (RVP PV, 2021).

Způsoby, jakými může učitel těchto cílů dosáhnout, jsou popsány ve formě vzdělávací nabídky. Ve vztahu k tématu této práce a snaze přiblížit dětem svět kultury jsou klíčové následující aktivity: příprava a uskutečňování společných oslav (v souladu se zvyky a tradicemi), účast dětí na kulturních událostech, využívání příležitostí, které dětem přirozeně zprostředkovávají různé tradice a zvyky typické pro jejich kulturní prostředí. Očekávaným výsledkem je, že dítě s pozorností vnímá kulturní podněty a různé role jednotlivců (RVP PV, 2021).

Ačkoli se jedná o jedinou přímou zmínku tohoto pojmu, nepřímo lze podporu tématu lidových tradic nalézt napříč vzdělávacím obsahem.

2.1 Hudební činnosti a tanec v předškolním vzdělávání

Pohyb a hudba se řadí mezi základní vyjadřování projevu dítěte. Vyjadřováním pohybu a hudby děti reagují na vnější podmínky vzdělávání a také umožňují dětem možnost se seberealizovat. Díky hudebně-pohybovým činnostem se u dítěte rozvíjí hrubá motorika, cit pro hudbu, smysl pro rytmus, koordinace pohybu, schopnost správného držení těla a schopnost jednoduché pohybové a taneční improvizace. V prostředí mateřské školy se tyto činnosti rozvíjí na základě elementárních schopností z rodinného prostředí. Činnosti by měly přinášet u dítěte radost a jsou spojovány s emočním prožitkem. Doprovází většinu spontánních činností. K hudebně-pohybovým činnostem se řadí hádanky, říkanky, říkadla,

básničky a písničky. Pohybové činnosti pozitivně ovlivňují psychiku. Jejich prostřednictvím dochází k fyzické uvolněnosti a pomáhají k soustředěnosti (Lišková, 2006).

Podle Blažickové (2004) je důležité vnímat taneční výchovu jako životní obohacení. Měli bychom si uvědomit, že každé dítě nemůže ani možná nechce být tanečníkem, nicméně má stále právo dosáhnout vlády nad svým tělem. „*Kdyby každé dítě mělo možnost poznat prostřednictvím školy tanec jako tvůrčí uměleckou činnost, byl by pravděpodobně jeho život hodnotnější, než dokážeme odhadnout*“ (Blažicková, 2004, s. 8). Tanec přirozeně rozvíjí osobnost dítěte tak, aby bylo vyrovnaným, soběstačným a fyzicky zdatným jedincem.

Dle Kulhánkové (2008) je nesmírně důležité naučit dítě citlivě vnímat tempo, rytmus, dynamiku, barvu a charakter hudby. Právě tyto složky jsou společné jak pro hudbu, tak i pro tanec.

U dětí předškolního věku bychom měli rozvíjet především rytmickou složku, která pomáhá dítěti vytvořit časovou představu, napomáhá pohybové koordinaci, odstraňuje křečovitost a tvrdost pohybu, kterému dává přirozenost a plynulost. V tomto věku je dobré používat říkadla, písničky, doprovodný rytmus na hudební nástroj atd. Dále rozvíjíme dynamickou složku, která je pro výraz tance směrodatná, určuje velikost svalového tonusu, pružného napětí, které vzniká vyvažováním protilehlých svalových skupin. Tanec a hudba patří bezesporu k sobě. Hudba pomáhá dětem se uvolnit a pomocí pohybů tak znázornit, co zrovna prožívají (Kulhánková, 2008).

2.2 Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání

Mateřská škola může být pro mnoho dětí prvním místem, kde dostanou možnost setkat s uměním všeho druhu, a proto je velmi důležité, jak pedagog tuto činnost dětem nabídne.

V období po třetím roce života by u dítěte mělo docházet ke konci stádia, kdy jen bezobsažně čmárá a přechází do fáze, kdy si dokáže vědomě představit, co vlastně kreslí a tvoří. Většinou již dokáže svůj výtvar také pojmenovat a my dostáváme prostor ho dále rozvíjet v oblasti kresby a interpretace (Hazuková, 2011). Nejlepší formou je pro děti předškolního věku realizace vlastních výtvarných děl a prací případně jejich následná interpretace. K takovým činnostem pak může pedagog volit ze spousty známých výtvarných technik, přístupů a prostředků (Rochovská, 2016).

Rochovská dále ve své publikaci zmiňuje, že v předškolním vzdělávání hovoříme o umění jako o souboru aktivit, nebo také uměleckých děl, díky kterým si děti lépe dokáží vizualizovat vědění o světě. Toto vědění je tedy u dětí vnímáno především jejich smysly. Umění se pro ně tak stává bránou do světa fantazie a představivosti (Rochovská, Krupová, 2016).

Výtvarné umění je proto důležitým aspektem ve vývoji dítěte také proto, že pokud se s ním dítě setkává a následně ho také tvoří, rozvíjí si tak zrakové vnímání, paměť, intuitivní myšlení a kritické myšlení, tvořivé a manipulační schopnosti (Hazuková, 2011).

Mezi nejčastěji používané výtvarné techniky v předškolním vzdělávání patří kresba pastelkami, voskovkami či tuší, malba temperovými nebo vodovými barvami, koláže z různých materiálů, práce s přírodninami, nebo jednoduché modelování z plastelíny a keramické hlíny. Prostřednictvím těchto technik mohou děti zkoumat různé textury, barvy a formy a rozvíjet svou jemnou motoriku a estetické cítění.

2.3 Literární činnosti v předškolním vzdělávání

Literární činnosti v předškolním věku představují další klíčový prvek komplexního rozvoje dítěte. Míčková (2017) uvádí, že systematická práce s literárními texty, ať už se jedná o předčítání, vyprávění, dramatizaci či samostatnou manipulaci s knihami, prokazatelně rozvíjí jazykové kompetence, slovní zásobu a gramatickou správnost. Dále bezesporu rozvíjí kognitivní procesy, jako je představivost, fantazie a paměť.

Prostřednictvím příběhů se děti seznamují s různými sociálními situacemi, morálními hodnotami a kulturním dědictvím, což přispívá k jejich emocionální a sociální inteligenci. Aktivní zapojení do literárních činností také podporuje rozvoj dovedností, které jsou zásadní pro úspěšný vstup do základní školy a následné osvojení si čtení a psaní. V neposlední řadě budování pozitivního vztahu ke knihám a literatuře v raném dětství formuje celoživotní návyk a zájem o kulturu a vzdělávání (Koželuhová, 2022).

Lidová slovesnost v mateřské škole

Lidová slovesnost, zahrnující pohádky, říkadla, písničky, hádanky a pranostiky, představuje bohatý a autentický zdroj pro rozvoj dětí v předškolním věku. Její využití v mateřské škole má mnohostranný přínos.

Prostřednictvím jednoduchých a rytmických říkadel si děti přirozeně osvojují fonologické uvědomění, rytmus a intonaci jazyka, což je klíčové pro pozdější čtenářské dovednosti. Lidové písně podporují hudební cítění, paměť a pohybovou koordinaci. Pohádky s archetypálními postavami a jasným rozlišením dobra a zla pomáhají dětem porozumět základním morálním principům a rozvíjejí jejich emoční inteligenci a schopnost empatie. Hádanky stimulují logické myšlení a slovní zásobu, zatímco pranostiky seznamují děti s přírodními cykly a tradicemi. Integrace prvků lidové slovesnosti do výchovně-vzdělávacího procesu v mateřské škole tak nejen posiluje kulturní identitu a povědomí o tradicích, ale zároveň efektivně podporuje kognitivní, jazykový, sociální a emocionální rozvoj dětí (Kupcová, 2016).

Konkrétním příkladem práce s lidovou slovesností může být například společná dramatizace lidové pohádky, pravidelné recitování říkadel spojené s pohybovými hrami, nebo sezónní aktivity zaměřené na pranostiky a jejich propojení s pozorováním přírody.

II PRAKTICKÁ ČÁST

3 REALIZACE SADY AKTIVIT

Na základě teoretických poznatků jsem přesvědčena, že lidové tradice představují cenné dědictví a odkaz našich předků. Proto by se děti měly s lidovou kulturou a jejími tradicemi seznamovat nejen v rodině, ale také v prostředí mateřské školy, a to přirozenou a jim blízkou formou. V návaznosti na to jsem vytvořila sadu aktivit, které dětem v mateřské škole přibližují specifickou hodovou tradici na Valašsku. Tato kapitola se tak snaží představit a popsat navržené a zrealizované aktivity, kterými tak převádí do praxe část teoretickou.

Jak uvádí Tichá (2022), přestože je hodová slavnost zakořeněna také v jiných regionech, a mnohdy i ve větší míře než v oblasti Valašska, má i přesto v tradičním kalendáři své pevné místo. Pravdou také je, že tato tradice na Valašsku již není tak rozšířená a v prostředí mateřské školy je zařazována velmi zřídka. Z toho důvodu jsem se rozhodla právě pro hodovou tradici a realizovala tak sadu aktivit ve vybrané mateřské škole v okrese Vsetín, na Prostřední Bečvě.

Cíle sady aktivit

Cílem sady aktivit bylo seznámit děti s hodovou tradicí na Valašsku. Dále přiblížit jim význam této tradice. A v neposlední řadě podpořit tak jejich vztah k tradicím a lidové kultuře. Za cíl jsem si také kladla upevnění vztahu dětí k místu, kde žijí a uvědomění si kulturního bohatství valašského regionu.

Jako dílčí cíle praktické části jsem si stanovila:

- ❖ Zpracovat sadu aktivit s využitím prvků hodové tradice.
- ❖ Realizovat a ověřit sadu aktivit ve vybrané mateřské škole.
- ❖ Provést evaluaci sady aktivit.
- ❖ Zpracovat doporučení pro praxi mateřských škol.

Etické hledisko

Ředitelka i učitelky byly dopředu obeznámeny se záměrem realizovat sadu aktivit v jejich mateřské škole, přičemž jim byl následně předložen informovaný souhlas (viz příloha 1), který stvrdily podpisem. Rodiče dětí z mateřské školy byli dopředu obeznámeni s realizací sady aktivit i pořízením fotografií s využitím pro účely bakalářské práce a vyjádřili svůj

souhlas podpisem. Vzor informovaného souhlasu, který byl předložen rodičům, se nachází v příloze. Podepsané originální informované souhlasy zůstaly uschované.

Harmonogram projektu

Plánování sady aktivit vyžadovalo průběžnou měsíční přípravu. Bylo potřebné vše nejprve řádně promyslet a naplánovat. Některé pomůcky bylo potřeba dopředu pořídit, či vyrobit a jiné před každou aktivitou důkladně přichystat. Realizace projektu probíhala intenzivně po dobu dvou týdnů na podzim roku 2024, a to během měsíce října, ve kterém se v dané vesnici hody každoročně konaly. V mateřské škole proběhlo osm setkání v dopoledních hodinách. Samotné realizaci pak předcházela jeden den, kdy jsem se věnovala pozorování skupiny dětí ve třídě a využila jsem jej také k seznámení se s dětmi. Vyvrcholením osmi dnů strávených nad přípravami a realizací aktivit z oblastí výtvarné, hudební, taneční a literární byla společná hodová hostina s rodiči v místní sokolovně, kdy děti měly možnost využít své nabyté dovednosti, zkušenosti i znalosti svázané s hodovou tradicí na Valašsku.

Charakteristika dětí

Zvolená mateřská škola má dvě homogenní třídy. Pro realizaci sady aktivit jsem vybrala třídu mladších dětí ve věku 3 – 4,5 let. Třídu navštěvuje 24 dětí, realizace se účastnilo 19 až 20 dětí ve věku od 3,5 do 4,5 let. Dětem v této mateřské škole byla tematika hodů zprvu neznámá, avšak jednotlivé prvky svázané s oblastí Valašska (např. pastevectví, pěstování plodin, lidové písně atd.) znaly. Některé děti navštěvují místní dětský folklorní soubor a měly tak větší povědomí např. o tradicích a zvycích během roku, o tradičních krojích a svém regionu.

3.1 Průběh aktivit

Sada aktivit se skládá z osmi výstupů, které jsou zaměřeny na výtvarné, hudební, taneční a literární činnosti. Aktivity vycházejí z prvků valašské lidové kultury a jsou zaměřeny konkrétně na hodovou tradici.

Mým cílem bylo, aby děti nejen absolvovaly jednotlivé aktivity, ale aby si z nich odnesly konkrétní dovednosti a znalosti, které využijí při závěrečné hodové slavnosti s rodiči. Aktivity byly navrženy tak, aby děti postupně pronikaly k poznatkům o hodové tradice, seznamovaly se s jejími souvislostmi a získaly velmi stručné povědomí o životě Valachů.

Na základě konzultace s autorkou edukačních programů z Valašského muzea v přírodě, prostudování relevantních zdrojů a vlastních zkušeností jsem vybrala klíčové prvky hodové

tradice, které považuji za důležité předat dětem. Chtěla jsem, aby si uvědomily, že hody nejsou jen o slavnostní hostině, ale své nezastupitelné místo zde mají souvislosti a důvody, proč lidé dříve hody slavili. Proto jsem aktivity koncipovala tak, aby se děti aktivně zapojily a prožily radost jak z procesu, tak z jednotlivých výsledků, kterými se prezentovaly na závěrečné hodové hostině s rodiči.

Tabulka 1 vložená níže odkazuje na témata, organizační formu, metody a cíle. Ostatní didaktické kategorie jsou popsány v následujících aktivitách.

Tabulka 1 Sada aktivit

TÉMA (časová náročnost)	ORGANIZAČNÍ FORMA	METODY	CÍL V JAZYCE UČITELE	CÍL V JAZYCE DÍTĚTE
Den 1 Úvodní aktivita Život na Valašsku (25 – 30 min)	Řízená činnost	rozhovor vyprávění předvádění produkční metody	Představit dětem hlavní znaky života Valachů	Vyjmenovat hlavní znaky života Valachů
			Seznámit děti s písní s pohybem <i>Dú Valaši dú</i>	Interpretovat píseň s pohybem <i>Dú Valaši dú</i>
Den 2 Seznámení s hodovou tradicí na Valašsku (25 – 30 min)	Řízená činnost	rozhovor vyprávění hra	Ukázat dětem souvislost hostiny a tradiční hry s hodovou tradicí	Porozumět souvislosti hostiny a tradiční hry s hodovou tradicí
			Seznámit děti s tradiční Valašskou hru <i>Na Adama</i>	Hrát hru Na Adama dle pravidel
Den 3	Řízená činnost	rozhovor předvádění	Rozvíjet slovní zásobu v oblasti nářečí	Pojmenovat podzimní plodiny ve

Zemňáky a zelé, živobyčí celé (25 – 30 min)		pozorování hra		valašském nářečí
			Vysvětlit dětem spojitost sklizení podzimních plodů s hody	Porozumět spojitosti sklizení podzimních plodin s tradicí hodů
Den 4 Tradiční nakládání kysaného zelí (30 – 35 min)	Řízená činnost	Rozhovor Instruktáž Manipulování Produkční metody	Představit dětem tradiční způsob nakládání zelí pomocí malovaného receptu	Porozumět instrukcím malovaného receptu
			Rozvíjet hrubou motoriku	Vyzkoušet šlapat zelí
Den 5 Pohádky a příběhy na Valašsku (25 – 30 min)	Řízená činnost	Rozhovor Vyprávění Produkční metody	Podporovat sluchové vnímání	Porozumět vyprávěnému příběhu
			Rozvíjet představivost a fantazii	Kreslit dle příběhu
Den 6 Pasevství na Valašsku (25 – 30 min)	Řízená činnost	Vyprávění Produkční metody Hra	Rozvíjet vokální dovednosti	Zpívat píseň dle melodie
			Seznámit děti s pasevstvím a jeho spojitostí s hody	Pochopit spojitost mezi pasevstvím a hody
			Rozvíjet spolupráci ve skupině	Spolupracovat s ostatními dětmi

Den 7 Zpracování ovčí vlny (25 – 30 min)	Řízená činnost	Rozhovor Produkční metody	Naučit děti choreografii tance Černá vlna	Předvést choreografii tance Černá vlna
			Seznámit děti s výtvarnou technikou kladení česané vlny	Vytvořit obraz z česané vlny
Den 8 Společné hodová hostina s rodiči (25 – 30 min)	Řízená činnost	Vyprávění Produkční metody Rozhovor	Představit dětem význam tradice pečení <i>Zvanců</i>	Porozumět významu pečení <i>Zvanců</i>
			Rozvíjet jemnou motoriku – manipulace s kuchyňským náčiním	Manipulovat s kuchyňským náčiním

(zdroj: vlastní)

3.1.1 Den 1: život na Valašsku

Organizační forma: řízená činnost

Časová náročnost: 25 – 30 minut

Metody: rozhovor, vyprávění, předvádění, produkční metody (Maňák & Švec, 2003)

Cíle v jazyce učitele:

- ❖ představit dětem hlavní znaky života Valachů
- ❖ seznámit děti s písní s pohybem *Dú Valaši dú*

Cíle v jazyce dítěte:

- ❖ vyjmenovat hlavní znaky života Valachů
- ❖ interpretovat píseň s pohybem *Dú Valaši dú*

Klíčové kompetence:

vyjmenovat hlavní znaky života Valachů

kompetence k učení: má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije

interpretovat píseň s pohybem *Dú Valaši dú*

kommunikativní kompetence: e dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)

Prostředky: rozhovor, ukázka krojů, píseň

Pomůcky: proutěný koš na prádlo, dětské kroje

Charakteristika dětí:

Této aktivitě se účastnilo 20 dětí z toho 11 chlapců a 9 dívek. Jedná se o homogenní třídu mladších dětí ve věku 3 – 4,5 let. Ve třídě není žádné dítě se speciálními potřebami ani asistent. Při ranním scházení tři děti plakaly, avšak po nabídce činností se po chvíli uklidnily. Jedna dívka však stále vyžadovala přítomnost učitelky a s ostatními dětmi si příliš nehrála. Během dopoledne již byla atmosféra ve třídě klidná a přátelská.

Průběh aktivity:

Motivace: V úvodu aktivity jsem svolala děti k sobě do prostoru herny. Poté jsem začala zpívat píseň *Dú Valaši dú* (viz příloha 2), při které jsme se společně s dětmi volnou chůzí pohybovali po prostoru herny. Během druhé sloky jsme se postupně chytli za ruce a za stálé chůze vytvořili kruh. Po ukončení zpěvu jsem děti požádala, abychom se společně posadili. Doprostřed kruhu jsem umístila velký proutěný koš, přičemž obsah byl přikryt modrotiskovým šátkem. Tato skutečnost hned vyvolala vlnu otázek a reakcí jako: „*Co to máš paní učitelko?*“ nebo „*Moje maminka má takový koš doma! Co v něm je?*“, čímž se přirozeně spustila dětská zvědavost. Požádala jsem děti o chvíli trpělivosti a ubezpečila je, že si za malou chvíli obsah košíku ukážeme.

Expozice: Sundala jsem šátek a postupně jsem všem dětem ukázala obsah proutěného koše, kde byly naskládány části ženského, dívčího, mužského a chlapeckého kroje. Kroje jsem vyskládala doprostřed kruhu do dvou seskupení – ženský a dívčí k sobě, mužský a chlapecký k sobě. Vyzvala jsem nejprve děvčata, aby se šly podívat na dámské kroje zblízka. Poté chlapce, aby si šli prohlédnout druhou skupinu mužských krojů. Následně jsem skupiny prostrídala. Každé dítě si tak mohlo kroj opatrně osahat a podívat se na něj zblízka. Během prohlížení vznikaly zajímavé reakce dětí jako: „*To znám to má moje mamka, když*

tancuje!“ nebo „*Moje babička má takovů sukňu doma.*“ Následně jsem děti vyzvala, aby se posadily zpět do kruhu a zeptala se jich: „*Děti, slyším, že někteří z vás takové oblečení znáte, a věděly byste jak se tomu oblečení říká?*“ Název nikdo neznal, a tak jsem dětem prozradila, že takovému oblečení říkáme kroj. Dále jsme si povídali, že kroj si oblékáme při slavnostních příležitostech a že tento kroj, který tady vidí je z oblasti Valašska, tedy místa, které dobře znají a kde bydlí. Společně si tedy potvrzujeme fakt, že Valaši si oblékali valašský kroj. Krátce dětem vyprávím o tehdejší nelehkém životě Valachů. Ukazujeme si, rozdíly mezi ženským / dívčím krojem a mužským / chlapeckým krojem. Následně se ptám dětí: „*Chtěly byste si takový kroj vyzkoušet?*“ po téměř jednohlasné odpovědi „*Ano*“ jsme s pomocí paní učitelky děvčatům rozdaly modrotiskové sukně a chlapcům plátěné kalhoty. Děti se oblékly, následně jsem je svolala zvoláním: „*Sú tady nejací Valaši? Tož podťe blíž!*“ Začala jsem zpívat píseň *Dú Valaši dú* (viz. příloha 2), přičemž jsme se opět chytli za ruce a během písně vytvořili kruh. Následně jsem dětem předvedla pohyb k jednotlivým částem písně:

Dú valaši dú / chůze po kruhu, ruce v bok

hore dědinú / chůze se vzpaženýma rukama

jeden nese česnek, druhý nese pepřek / poskočný krok po kruhu, ruce v bok

třetí cibulu, třetí cibulu / pomalá otáčka, ruce v bok

Obrázek 1 dětské valašské kroje

Fixace: Píseň jsme následně spojili s pohybem a celou si ji takto zazpívali a zatancovali. Poté jsem děti vyzvala k posazení a společně jsme si zopakovali význam pojmů: Valaši a kroj. Následovalo spontánní vyprávění chlapce o tom, jak mu babička vypráví pohádky o ovečkách a pasáccích. Navázala jsme tak na jeho vyprávění a řekla dětem, že to mu vypráví nejspíš o Valašsku a o životě tehdejších Valachů.

3.1.2 Den 2: seznámení s hodovou tradicí na Valašsku

Organizační forma: řízená činnost

Časová náročnost: 25 – 30 minut

Metody: rozhovor, vyprávění, hra (Maňák & Švec, 2003)

Cíle v jazyce učitele:

- ❖ ukázat dětem souvislost hostiny a tradiční hry s hodovou tradicí
- ❖ seznámit děti s tradiční Valašskou hrou *Na Adama*

Cíle v jazyce dítěte:

- ❖ porozumět souvislosti hostiny a tradiční hry s hodovou tradicí
- ❖ hrát hru *Na Adama* dle pravidel

Klíčové kompetence:

porozumět souvislosti hostiny a tradiční hry s hodovou tradicí

kompetence k učení: má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije

hrát hru Na Adama

kompetence k učení: uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení

Prostředky: vyprávění, rozhovor, hra

Pomůcky: hnědá obdélníková látka, potraviny – dětská hračka, maňásci

Charakteristika dětí:

Tohoto dne se účastnilo 21 dětí z toho 11 chlapců a 10 dívek. Jedná se o homogenní třídu mladších dětí ve věku 3 – 4,5 let. Ve třídě není žádné dítě se speciálními potřebami ani

asistent. Ranní scházení proběhlo bez problémů. Děti se hned po příchodu zapojily do volné hry, či nabízených činností. Děti na sebe reagují povětšinou vstřícně, jen v minimu případů dochází k drobnému konfliktu (o hračku, či místo např. v řadě).

Průběh aktivity:

Na následující aktivitu přicházím oblečená ve valašském všedním kroji.

Motivace: Svolávám děti písní *Eště sme maluční valaši* (viz příloha 3) do prostoru herny, kde se posadíme s dětmi do kruhu. Děti se nejprve ptají, proč jsem takto oblečená a jestli si dnes taky dají kroj. Domlouváme se, že pokud chtějí, mohou si ho obléct i dnes. Všechny děti si následně za pomoci učitelky oblékají sukně a kalhoty. Jakmile jsme se posadili zpět do kruhu, pokládám doprostřed hnědé plátno ve tvaru obdélníku, které symbolizuje desku stolu. Děti se vzápětí ptají: „Co to máš? A proč to tam dáváš?“ Poprosím je o trpělivost a ubezpečím je, že se za chvíli všechno dozví.

Expozice: Vyprávím dětem, o hodové tradici na Valašsku, jak ji lidé slavili a že souvisí se sklizením posledních plodin z polí a s přípravou hospodářství na zimu. Vyprávění jsem doprovázela maňásky ve valašském kroji, které jsme pojmenovali Jura a Hanča.

Obrázek 2 Maňásci ve valašském kroji

Následně s dětmi pomocí maňásků vedu debatu a vysvětluji, proč uprostřed kruhu máme ono plátno: Hanča: „*K hodům vždycky patřila slavnostní hostina, tak bychom si dnes mohli takovou hostinu ukázat co vy na to?*“ Děti souhlasí. Jura: „*A mohli bychom si vyzkoušet hostinu přichystat?*“ Já: „*To je dobrý nápad, tak víte co, děti navařeno nemáme, ale to nevadí, použijeme potraviny a nádobí z vaší kuchyňky.*“ Poté jsem děti vyzvala, aby postupně každý z nich donesl jednu potravinu, která by mohla být na hostině a položil ji na náš stůl. Po chvíli se stůl zaplnil a vznikla nám bohatá hodová hostina. Pokračovala jsem ve vyprávění, že k hodům patřila taky zábava a hry. Sdělila jsem dětem, že se společně jednu starou valašskou hru *Na Adama* naučíme. Požádala jsem děti, aby se postavily a našly si kamaráda, s kterým se chytí za ruku, jako když bychom šli na procházku. Začala jsem zpívat nápěv hry, během kterého se děti drží s kamarádem za ruku a chodí po kruhu.

/: Měl Adam sedum synů, sedum synů měl. :/

Nic iného nedělali, nic iného nedělali edém:

Poté se zvolá pohyb, který mají děti napodobit:

např. jak žaby skákali.

Takto hru opakujeme s pohyby: *jak žaby skákali, jak čápi chodili, jak ovečky na lúce sa pásli, jak vrabčáci poskakovali, a nakonec jak medvědi zalezli do brloha a celú zimu tam chrápali.*

Fixace: Po chvílce, kdy děti ležely na zemi, jsem opět použila maňásky, kteří je probudili a za zvuku písně *Eště sme malučtí valaši* (viz příloha 3) jsme společně utvořili kruh kolem stolu s hostinou. Pomocí rozhovoru mezi maňásky a dětmi jsme si zopakovali znaky hodové tradice a postupně uklidili slavnostní stůl.

3.1.3 Den 3: „Zemňáky a zelé, živobyť celé“

Organizační forma: řízená činnost

Časová náročnost: 25 – 30 minut

Metody: rozhovor, předvádění, pozorování, hra (Maňák & Švec, 2003)

Cíle v jazyce učitele:

- ❖ rozvíjet slovní zásobu v oblasti nářečí
- ❖ vysvětlit dětem spojitost sklizení podzimních plodů s hody

Cíle v jazyce dítěte:

- ❖ pojmenovat podzimní plodiny ve valašském nářečí
- ❖ porozumět spojitosti sklizení podzimních plodin s tradicí hodů

Klíčové kompetence:**pojmenovat podzimní plodiny ve valašském nářečí**

komunikativní kompetence: průběžně rozšiřuje svou slovní zásobu a aktivně ji používá k dokonalejší komunikaci s okolím

porozumět spojitosti sklizení podzimních plodin s tradicí hodů

kompetence k učení: se učí nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům

Prostředky: hmatová hádanka, rozhovor, hra, vyprávění

Pomůcky: kameninový hrnec, šátek, brambory, hlávka zelí, CD cimbálové muziky (popř. můžeme využít youtube, spotify)

Charakteristika dětí:

Této aktivity se účastnilo 21 dětí z toho 11 chlapců a 10 dívek. Jedná se o homogenní třídu mladších dětí ve věku 3 – 4,5 let. Ve třídě není žádné dítě se speciálními potřebami ani asistent. Děti dnes projevovaly od rána zájem o kroje, které si některé z nich chtěly oblékat hned po vstupu do třídy. Během ranní volné hry jsme se ale domluvily, že si kroje oblékat nebudou a že si je mohou vzít opěv v dobu, kdy si budeme společně povídat o hodové tradici. Ranní scházení jinak proběhlo bez problémů a děti přicházely dobře naladěné.

Průběh aktivity:

„Paní učitelko, můžu si zase obléct ten kloj? Budeme si zase hlát na tu slavnost?“ Tyto a podobné otázky nás dnes provázely od rána, a tak si i dnes děti oblékly své kroje. I dnes jsem si k aktivitě oblékla všední valašský kroj.

Motivace: Za zpěvu písně s pohybem *Dú Valaši dú* (viz příloha 2) jsme s dětmi vytvořili kruh. Po zpěvu jsem děti požádala o posazení a přinesla jsem si kameninový hrnec zakrytý šátkem. Děti samozřejmě zajímá, co je v něm ukryto, ale než se tajemství dozvíme mohou děti vyzkoušet, jak je hrnec těžký a hádat, co by v něm mohlo být. Padají různé odpovědi, např. dinosaur, auto, jídlo atd.

Expozice: Následně nechám každé dítě postupně obsah osahat a zároveň ostatním sdělit, co asi po hmatu cítí, popř. jaké to na omak je. Mezi různorodými odpověďmi dva chlapci a tři dívky správně odhadli, že se jedná o brambory. Poté jsem odkryla šátek a společně jsme se přesvědčili, že se jednalo o brambory. Ptám se dětí, zda někdo z nich ví, jak se říká bramborům na Valašsku? Zprvu bez nápovědy nikdo neodpověděl, avšak po nápovědě prvních tří písmen „zem“, zazněla správná odpověď „zemňáky“. Poté dětem ukazuji ještě jednu podzimní plodinu – zelí, o kterém jsem jim prozradila, že se valašsky říká téměř stejně jen na konci máme písmeno é, tedy „zelé“. Vyprávím dětem o souvislosti hodové tradice se sklizením těchto posledních plodin z polí a s přípravou hospodářství na zimu.

Následně děti vyzvu, aby se postavili a našli si k sobě jednoho, či více kamarádů a spojili se rukama. Vysvětluji dětem pravidla následující hry, kdy je jejich úkolem za zvuku písně tancovat a jakmile píseň zastavím a zvolám „zemňák“, či „zelé“ zastaví se a napodobí pohyb, který budu předvádět. Poté jsem pustila píseň z CD *Dyž sem byl malučký* s názvem „*Dyž se buček zeleňá*“. Děti volně tancují po prostoru herny a při zastavení skladby a na zvolání příslušného slova napodobují pohyb: zemňáky (válení sudů), zelé (otočky). Jakmile většina dětí hru zvládá a lze pozorovat, že je pro ně signál jasný, přidáváme třetí produkt, který k Hodům patří a tím je vdolek (dřep). Hru takto opakujeme, tentokrát už s třemi signály. Hru jsem ukončila pomalou písní z výše uvedeného CD „*Za hory horečky*“ u které si děti lehly či sedly na zem a relaxují.

Fixace: Po odpočinku dětem povídám krátce o mé babičce, která používala valašské pořekadlo „*Zemňáky a zelé, živobyti celé!*“ V krátkosti pak dětem vyprávím, jak lidé na Valašsku opravdu jedli především tyto dvě plodiny a poté se děti ptám jaká jídla znají z brambor a ze zelí dnes. Společně jsme přišli na jídla jako placky, halušky, latu, hranolky, bramborovou kaši, zelí, zelný salát aj.

3.1.4 Den 4: tradiční nakládání kysaného zelí

Organizační forma: řízená činnost

Časová náročnost: 30 – 35 minut

Metody: rozhovor, instruktáž, manipulování, produkční metody (Maňák & Švec, 2003)

Cíle v jazyce učitele:

- ❖ představit dětem tradiční způsob nakládání zelí pomocí malovaného receptu

- ❖ rozvíjet hrubou motoriku

Cíle v jazyce dítěte:

- ❖ porozumět instrukcím malovaného receptu
- ❖ vyzkoušet šlapat zelí

Klíčové kompetence:**porozumět instrukcím malovaného receptu**

kompetence k řešení problému: řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti; postupuje cestou pokusu a omylu, zkouší, experimentuje; spontánně vymýšlí nová řešení problémů a situací; hledá různé možnosti a varianty (má vlastní, originální nápady); využívá při tom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost

vyzkoušet šlapat zelí

kompetence k učení: uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení

Prostředky: rozhovor, prožitek

Pomůcky: maňásci, malovaný recept, igelitový ubrus, velká mísa, krouhané zelí, sůl, kmín, křen, cibule, 2ks jaderničky, skleněná zavařovací láhev 5 L, kvasná zátka

Charakteristika dětí:

Tohoto dne se účastnilo 20 dětí z toho 10 chlapců a 10 dívek. Jedná se o homogenní třídu mladších dětí ve věku 3 – 4,5 let. Ve třídě není žádné dítě se speciálními potřebami ani asistent. Ranní scházení v tento den proběhlo bez problémů, děti přicházely do třídy spokojené. Během volné hry došlo v prostoru herny k menšímu konfliktu mezi chlapci, avšak řešení této situace jsme si vysvětlili a našli společné řešení.

Průběh aktivity:

K dnešní aktivitě jsem zvolila jen spodní, obyčejnou část kroje, kvůli charakteru činnosti. S dětmi jsem se domluvila, že dětské kroje dnes oblékat nebudeme, abychom je během aktivity nezničili.

Motivace: Děti dnes svolávám do prostoru třídy ke stolům, které jsem uspořádala na dvě centra. Rozdělují je na dvě skupiny tak, aby byly v každé skupině starší i mladší děti. Starší děti tak mohly během činností pomáhat mladším a vzájemně lépe spolupracovat. Dnešní aktivitu jsem dětem představila za pomoci maňásků Jury a Hanči, které jsme používali

v předchozích dnech a které již děti znají. Připomněli jsme si, že lidé se během hodů připravovali na zimní období a k tomu patřilo mimo jiné i nakládání jedné z posledních plodin na poli, tedy zelí. Ptala jsme se, zda někdo z dětí tuto činnost zná a ví, jak se takové zelí nakládá a šlape. Jedna dívka hned začala popisovat, že doma zelí nakládají s maminkou a tatínkem a že ho připravují obrovský hrnec a pak ho používají celou zimu. Po její odpovědi se přidalo ještě pár dětí se svými rodinnými příspěvky a zážitky z nakládání zelí. Sdělila jsem dětem, že si dnes zelí zkusíme naložit i ve třídě a následně budeme sledovat proces kvašení.

Expozice: Každé skupině jsem rozdala kartičky s malovaným receptem či návodem (viz příloha 4) jak zelí naložit. Nejprve jsme si karty správně seřadili dle posloupnosti a vytvořili na každém stole řadu karet. Vysvětlila jsem dětem, že u následujících činností se budeme střídat, tak aby si každá skupina mohla vyzkoušet proces nakládání. První skupina dětí se přesunula s paní učitelkou k výtvarnému stolu, kde společně tvořili technikou otisku zelí obrazy. S druhou skupinou dětí jsme začali dle návodu pracovat na procesu nakládání. Zelí jsem měla předem nakrouhané a mírně prosolené, tak abychom mohli začít hned šlapat. Rozhodnutí, zda si děti šlapání chtějí vyzkoušet jsme nechala na dobrovolnosti každého, ale většina dětí se do činnosti zapojila. Před samotným šlapáním si děti sundaly papuče a ponožky a následně jsme jim na chodidla natáhla mikrotenové sáčky, kvůli hygieně. Během šlapání jsme si zpívali valašské písně, tak jak to bývalo za starých dob. Jakmile jsme měli první část zelí našlapanou, postupně si děti vyzkoušely zelí napěchovat do skleněné zavařovací láhve, prosypávat solí, kmínem a vkládat cibuli, křen a jaderničku (jablko). Společně jsme takto naložili asi polovinu připravené láhve. Následně se děti šly umýt a prostřídala jsme skupiny. S druhou skupinou dětí jsme postupovala obdobně.

Fixace: Po ukončení procesu nakládání jsme společně s dětmi již v jedné skupině zelí zavřeli, umístili jsme do víčka skleněnou kvasnou zátku a umístili láhev na viditelné místo tak, abychom mohli pozorovat proces kvašení. Během odpoledne se proces nastartoval a děti mohly vidět první bublinky, které procházely kvasnou zátkou.

Obrázek 3 Tradiční nakládání zelí

3.1.5 Den 5: pohádky a příběhy na Valašsku

Organizační forma: řízená činnost

Časová náročnost: 25 – 30 minut

Metody: rozhovor, vyprávění, produkční metody (Maňák & Švec, 2003)

Cíle v jazyce učitele:

- ❖ podporovat sluchové vnímání
- ❖ rozvíjet představivost a fantazii

Cíle v jazyce dítěte:

- ❖ porozumět vyprávěnému příběhu
- ❖ kreslit dle příběhu

Klíčové kompetence:

porozumět vyprávěnému příběhu

kompetence k učení: záměrně se soustředí na činnost a udrží pozornost

kreslit dle příběhu

kulturní kompetence: zapojuje se do tvůrčích činností

Prostředky: píseň, vyprávění příběhu, kresba

Pomůcky: svíčka, kreslicí podložky, pastelky, voskovky

Charakteristika dětí:

V tento den bylo ve třídě 20 dětí z toho 10 chlapců a 10 dívek. Jedná se o homogenní třídu mladších dětí ve věku 3 – 4,5 let. Ve třídě není žádné dítě se speciálními potřebami ani asistent. Děti přicházely do třídy spokojené, některé z nich se okamžitě běžely podívat na naložené zelí a ve dvou případech si sebou do třídy vzaly i rodiče, kteří si museli jít zelí prohlédnout s dětmi. Během ranních volných her se některé děti chodily dívat na proces kvašení a k zelí si přemístily i židle, které byly původně umístěné v prostoru kuchyňky. Ve třídě panovala během dopoledne kamarádská a klidná atmosféra bez jakýchkoliv konfliktů.

Průběh aktivity:

K následující činnosti jsem k oblečení zvolila opět všední valašský kroj, který se již stává nedílnou součástí hodových dnů ve třídě.

Motivace: Za zvuku písně s pohybem „*Dú Valaši dú*“ (viz příloha 2) jsme s dětmi postupně utvořili kruh a posadili se. Navazuji na slova v písni, kde se v druhé sloce zpívá o čertovi „*v míšku*“. Vysvětlila jsme dětem význam tohoto spojení a řekla jim: „*Děti já znám jednu starou valašskou pohádku o čertovi a Jurovi, mohli bychom si ji za chvíli společně povyprávět. K období hodů totiž pohádky a příběhy patří, protože lidé už měli z polí vše sklizené, měli tedy více času na děti a po večerech si společně v chalupách pohádky vyprávěli.*“ Následně jsme vyzvala děti, aby si našly ve třídě každý své příjemné místo, kde se jim bude pohádka hezky poslouchat. Stáhla jsme žaluzie a na učitelském stole jsem zapálila svíčku.

Expozice: Dětem jsme vysvětlila, že přesně takto, to dělávali i maminky a tatínci na Valašsku, když dětem chtěli vyprávět pohádky. Posadila jsem se na zem a začala dětem vyprávět příběh s názvem „*Jak Jura s čertem měnil*“, který jsme si upravila pro dětské posluchače a přepsala z nářečí, kterému by děti jen těžko porozuměly. Zanechala jsem jen některé valašské výrazy, které buď nejsou tak odlišné od spisovné češtiny, nebo jsme je během týdne s dětmi použili. Při vyprávění jsem pracovala s hlasem jeho tempem, hlasitostí

a barvou, ale i gesty, tak aby byl můj projev pro děti co nejzajímavější. Po vyprávění jsem děti svolala blíž k sobě a společně jsme si slovně zopakovali děj příběhu, vysvětlili si zápletku i rozuzlení a vyjmenovali jsme si postavy a plodiny, které se v pohádce objevily – tedy Jura, čert, „zemňáky“ a „zelé“. Následně jsem dětem rozdala kreslicí podložky, pastelky, voskovky a papíry. Rozdělila jsem je v prostoru na mladší a starší děti. Starším dětem jsem vysvětlila, že nyní by si mohly nakreslit postavy, které v příběhu vystupovaly, popř. i co se v příběhu stalo a co je zaujalo. Mladším dětem jsem nabídla, že by mohly ztvárnit jednu postavu, či plodinu z pohádky.

Fixace: Po kreslení jsme obrázky společně umístili na magnetickou tabuli ve třídě a kdo z dětí chtěl, mohl nám obrázek a jeho význam povyprávět. U starších dětí jsme se snažila návodnými otázkami typu: „Proč sis vybral/a právě tuto postavu?“ nebo „Co tě na ní zaujalo?“ děti aktivizovat k přemýšlení nad jejich tvorbou.

Obrázek 4 Kresba podle příběhu Jak Jura s čertem měnil

3.1.6 Den 6: pastevectví na Valašsku

Organizační forma: řízená činnost

Časová náročnost: 25 – 30 minut

Metody: vyprávění, produkční metody, hra (Maňák & Švec, 2003)

Cíle v jazyce učitele:

- ❖ rozvíjet vokální dovednosti
- ❖ seznámit děti s pastevectvím a jeho spojitostí s hody
- ❖ rozvíjet spolupráci ve skupině

Cíle v jazyce dítěte:

- ❖ zpívat píseň dle melodie
- ❖ chápat spojitost mezi pastevectvím a hody
- ❖ spolupracovat s ostatními dětmi

Klíčové kompetence:

zpívat píseň dle melodie

kompetence k učení: uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení

chápat spojitost mezi pastevectvím a hody

kompetence k učení: má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije

spolupracovat s ostatními dětmi

sociální a personální kompetence: se dokáže ve skupině prosadit, ale i podřídít, při společných činnostech se domlouvá a spolupracuje; v běžných situacích uplatňuje základní společenské návyky a pravidla společenského styku; je schopné respektovat druhé, vyjednávat, přijímat a uzavírat kompromisy

Prostředky: sluchová hádanka, rozhovor, píseň, kooperativní hra

Pomůcky: CD *Dyž sem byl malučký* (youtube, spotify), velký zelená textil, klubíčka světlé vlny

Charakteristika dětí:

Tohoto dne se účastnilo 18 dětí z toho 9 chlapců a 9 dívek. Jedná se o homogenní třídu mladších dětí ve věku 3 – 4,5 let. Ve třídě není žádné dítě se speciálními potřebami ani asistent. Při ranním scházení dvě děti plakaly, jednu dívku jsem přebírala z náruče maminky.

Po nabídce činností a společném hraní se po chvíli děti uklidnily a během celého dopoledne již neplakaly. Ve třídě panovala dynamická a hravá atmosféra, na přání dětí jsme přichystaly pohybovou překážkovou dráhu. I v tomto dni se některé děti ihned po příchodu chtěly podívat na naložené zeli a pozorovat proces kvašení, který už se naplno rozběhl.

Průběh aktivity:

K následující aktivitě jsme opět zvolila všední kroj. Zejména dívky projevíly zájem o převlečení krojové sukně, avšak jakmile je upozorovali někteří chlapci, prosili si také o své krojové kalhoty. Ty děti, které chtěly se tedy do kroje převlékly.

Motivace: K dnešní aktivitě jsme zvolila poslechovou hádanku v podobě valašské verze písně „*Běžela ovečka*“, kterou jsme dětem na začátek pustila z CD „*Dyž sem byl malučký*“ a vyzvala jsem je, aby se pokusily dobře vnímat text, tak aby na konci písně dokázaly říct, o čem se v textu zpívá. Po poslechu jsme společnou debatou došli k závěru, že se dnes budeme věnovat ovčím a obecně pastevectví.

Expozice: V následující otázce jsem se dětí ptala, jak by mohly ovce a jejich pasení souviset s hodovou tradicí, zda mají nějaký nápad. Padaly různé návrhy např. „*No oni ty ovečky pásli a pak šli na tu slavnost.*“ nebo „*Ty ovečky papají trávu a ona už nebyla tak je už zavřeli.*“ Dala jsem za pravdu oběma tvrzením, protože oba názory byly vlastně pravda a společně jsme si vysvětlili, jak tedy ovce souvisí s hodovou tradicí. Vyprávěla jsem dětem, jak dříve pásli Valaši na kopcích, vysoko od vesnic, a právě v období hodů, kdy pomalu končí podzim a přichází zima, pastevcí své ovce sháněli z kopců dolů do údolí do chlévů ve vesnicích. Vyprávění jsem opírala o vizuální oporu v knize. A pak se pastevcí, kterým se říká „*Bačové*“ účastnili právě oněch hodových slavností. Po vyprávění jsem děti vyzvala, že si společně zazpíváme valašskou píseň „*Běžela ovečka*“ (viz příloha 5), kterou si Bačové zpívali při shánění ovcí. Nejprve jsme píseň zpívali formou opakování textu po částech, v druhém opakování jsme už zpívali společně za doprovodu kytary.

Následně jsem doprostřed herny rozložila velký zelený textil, který představoval pastvinu. Dětem rozdám klubíčka vlny, které postupně položí na pastvinu a symbolizují nám ovečky a berana z následující básně Šel Janeček na kopeček, kterou dětem při pokládání klubíček říkám. Některé děti básně znají a přidaly se ke mně.

*„Šel Janeček na kopeček,
hnal před sebou pět oveček,
a šestého berana
se zlatýma rohami.“*

Vyprávím dětem, že nyní měl Janeček z básničky co dělat, aby uhlídal všechny ovečky a berana na pastvě. S dětmi jsem vedla debatu a pokládala jim otázky typu: „*Jaké nebezpečí hrozí vlastně ovečce, když se zaběhne? Co se jí může stát?*“ Děti odpovídají na základě svých zkušeností. „*Věříte, že měl Janeček se stádem neposedných oveček spoustu starostí?*“ Vybídnu děti, že si to nyní můžeme spolu vyzkoušet, jak je to obtížné celé stádo uhlídat, a co teprve když si ovečky běhají z kopečka na kopeček. Nejprve jsme s dětmi stáli v kruhu kolem textilu a opatrně všichni zvedli nataženou látku, po níž se volně pohybují klubíčka. Zkoušeli jsme společně pohybovat textilem tak, aby nám žádná ovečka nespadla na zem: nejprve jsme chodili po kruhu s napnutou látkou, poté jsme zkusili textil střídavě na některé straně zvedat a na protilehlé snižovat. Vysvětluji dětem, že bez vzájemné spolupráce nemáme šanci ovečky uhlídat. Následně jsme pomalu zpívali píseň „Běžela ovečka“ a pohybovali společně plátnem:

/: Běžela ovečka, hore do kopečka, :/

(střídavě zvedáme o kousek textil na jedné a druhé straně)

/: a Valášek za ňú, popiskóval na ňu." :/

(chůze po kruhu vpravo)

Po zpěvu společně položíme pastvinu s ovečkami na zem.

Fixace: Činnost jsme následně zhodnotili metodou návodných otázek, kdy jsem se dětí ptala: „*Povedlo se nám udržet všechny ovečky na pastvě? Zdálo se vám to složité?*“ Dále jsem pokračovala, zda si děti myslí, že kdyby měli za úkol uhlídat stádo ovcí sami jen jako jednotlivci, jestli by to bylo stejné, jako v naší hře. Děti jednohlasně zvolaly odpověď „*Ne!*“ Ptala jsme se tedy: „*Proč myslíte, že se nám to podařilo?*“ Děti odpovídají: „*No, protože nás je hodně a pomohli jsme si.*“ Na to jsem pak reagovala a vysvětlili jsme si společně důležitost spolupráce ať ve třídě, či např. doma.

Obrázek 5 Děti před zpěvem písně „Běžela ovečka“

3.1.7 Den 7: zpracování ovčí vlny

Organizační forma: řízená činnost

Časová náročnost: 25 – 30 minut

Metody: rozhovor, produkční metody (Maňák & Švec, 2003)

Cíle v jazyce učitele:

- ❖ naučit děti choreografii tance *Černá vlna*
- ❖ seznámit děti s výtvarnou technikou kladení česané vlny

Cíle v jazyce dítěte:

- ❖ předvést choreografii tance *Černá vlna*
- ❖ vytvořit obraz z česané vlny

Klíčové kompetence:

předvést choreografii tance *Černá vlna*

kompetence k učení: se učí nejen spontánně, ale i vědomě, vyvine úsilí, soustředí se na činnost a záměrně si zapamatuje; při zadané práci dokončí, co započalo; dovede postupovat podle instrukcí a pokynů, je schopno dobrat se k výsledkům

vytvořit obraz z česané vlny

komunikativní kompetence: se dokáže vyjadřovat a sdělovat své prožitky, pocity a nálady různými prostředky (řečovými, výtvarnými, hudebními, dramatickými apod.)

Prostředky: píseň, choreografie tance, rozhovor, výtvarná činnost

Pomůcky: plyšový beránek, kusy černé vlny, různobarevná česaná merino vlna, tvrdý papír A4, obrazové rámy A4

Charakteristika dětí:

Této aktivitě se účastnilo 18 dětí z toho 11 chlapců a 7 dívek. Jedná se o homogenní třídu mladších dětí ve věku 3 – 4,5 let. Ve třídě není žádné dítě se speciálními potřebami ani asistent. Ranní scházení dětí proběhlo bez problémů, děti přicházely do třídy spokojené a dobře naladěné. Během dopoledne ve třídě panovala kamarádká a klidná atmosféra.

Průběh aktivity:

K dnešní aktivitě jsem zvolila všední kroj včetně korduly, tak aby oděv korespondoval s tancem k hodové zábavě. Děti, které projevíly zájem si oblékly kroje.

Motivace: Svolala jsem děti do kruhu za zpěvu písničky *Eště sme maluční valaši*. Aktivitu jsme začala motivačním vyprávěním o tom, že k hodové slavnosti, kterou budeme mít následující den s rodiči patřil nejen zpěv ale také tanec. Rozdala jsme dětem asi metr dlouhý kus černé vlny a doprostřed kruhu jsem postavila velkého plyšového beránka. Začala jsem zpívat píseň *Černá vlnka* (viz příloha 6). Po zpěvu jsem dětem nabídla, že během druhého opakování písničky může ten, komu sáhnou na záda umístit svou černou vlnu na beránka uprostřed. Takto jsme ozdobili postupně celého beránka a já jsem poté navrhla dětem, že k této písni existuje také tanec, který se spolu naučíme.

Obrázek 6 Motivace k písni Černá vlnka

Expozice: Dětem jsme nejprve předvedla základní přísunný krok ve dvojici, poté si ho děti několikrát vyzkoušely. Následně jsme vyzkoušeli závěsky za lokty s poskočným krokem a otáčením kolem sebe. Chlapci pak podřep s poskočnými prvky na jedné noze, dívky otočky na místě. Do písničky jsme postupně vkládali příslušné kroky, které již měly děti zvládnuté. Děti si takto postupně spojily taneční kroky s textem písničky a výsledný tanec se naučily mnohem rychleji a jednodušeji. Dobový zápis choreografie naleznete v příloze č. 7. Po společném tanci a zpěvu jsem děti vyzvala, aby se posadily do kruhu a každému dítěti jsem dala do ruky kousek česané vlny, aby si jej mohly osahat a zjistit, co se s vlnou dá dělat. Povídali jsme si o využití vlny z oveček a mezitím si děti vlnu v ruce libovolně tvarovaly. Následně jsem požádala děti, aby se přesunuly k připraveným stolům ve třídě a sedly si tak, aby byly taneční dvojice vedle sebe. Rozdala jsem jim do dvojice bílou čtvrtku papíru a doprostřed stolu jsme položila táč s různobarevnou česanou vlnou. Ukázala jsem jim, jak se dá vlna různě tvarovat a vyzvala je, aby pomocí techniky kladení vlny vytvořili ve dvojici obraz. Požádala jsem je, aby se ve dvojici domluvili na tématu jejich obrazu a poté jsme děti nechala libovolně obraz tvořit. Jakmile měla dvojice obraz hotový, vybrali jsme společně se dvojicí barvu rámu a obraz zarámovali. Tímto se vlna zafixovala a nebylo potřeba vlnu nijak lepit.

Fixace: Zarámované obrazy jsme si přenesli do prostoru herny a položili je kolem beránka s černou vlnou. Společně jsme si zatancovali a zazpívali píseň Černá vlna a poté jsme se posadili do kruhu. Vyzvala jsem postupně každou dvojici, aby nám svůj obraz zkusili představit a říct, co společně vytvořili. Mladším dětem jsem s hodnocením pomohla návodnými otázkami, starší děti, ale dokázali o obrazech mluvit bez pomoci.

Obrázek 7 Obrazy z česané vlny

Obrázek 8 Obrazy z česané vlny

3.1.8 Den 8: společná hodová hostina s rodiči

Organizační forma: řízená činnost

Časová náročnost: 25 – 30 minut

Metody: vyprávění, produkční metody, rozhovor (Maňák & Švec, 2003)

Cíle v jazyce učitele:

- ❖ představit dětem význam tradice pečení *Zvanců*
- ❖ rozvíjet jemnou motoriku – manipulace s kuchyňským náčiním

Cíle v jazyce dítěte:

- ❖ porozumět významu pečení *Zvanců*
- ❖ manipulovat s kuchyňským náčiním

Klíčové kompetence:

porozumět významu pečení *Zvanců*

kompetence k učení: má elementární poznatky o světě lidí, kultury, přírody i techniky, který dítě obklopuje, o jeho rozmanitostech a proměnách; orientuje se v řádu a dění v prostředí, ve kterém žije

manipulovat s kuchyňským náčiním

kompetence k učení: uplatňuje získanou zkušenost v praktických situacích a v dalším učení

Prostředky: rozhovor, příprava *Zvanců*, diskuze, fotografie

Pomůcky: maňasci, 2ks listové těsto, povidla, lžíce, příborové nože, vajíčko, miska, vidlička, mašlovačky, plech, pečící papír, TV nebo interaktivní tabule, fotografie

Charakteristika dětí:

Tohoto dne se účastnilo 20 dětí z toho 11 chlapců a 9 dívek. Jedná se o homogenní třídu mladších dětí ve věku 3 – 4,5 let. Ve třídě není žádné dítě se speciálními potřebami ani asistent. Ranní scházení proběhlo bez problémů, děti přicházely dobře naladěné. Během volné hry nedošlo k žádnému konfliktu, ve třídě panovala přátelská a respektující atmosféra.

Průběh aktivity:

Závěrečná aktivita byla ovlivněna odpolední společnou akcí s rodiči v místní sokolovně, kdy jsme je pozvali na hodovou slavnost. S dětmi jsme tak část řízené činnosti věnovali opakování písní *Dú Valaši dú*, *Běžela ovečka*, tanci *Černá vlna* a tradiční hře *Na Adama*, které se děti během předešlých tematických dní naučily a chtěli jsme je předvést na hodové slavnosti rodičům.

Motivace: Svolala jsme děti do kruhu za zvuku písně *Eště sme maluční valaši*. Po posazení jsem pomocí maňásků Jury a Hanči děti seznámila s dnešním průběhem aktivity. Maňasci mezi sebou vedli rozhovor o odpolední hodové slavnosti s rodiči, během kterého přišli na to, že jim schází na hostinu jedna důležitá věc a tou jsou *Zvance*. Děti významu slova nerozuměly, a tak jsme si formou rozhovoru s maňásky pojem vysvětlili a děti tak zjistily, že se jedná o drobné sladké pečivo, které se rozdávalo příbuzným a sousedům jako pozvánka na hodovou slavnost. Nabídla jsme dětem, že bychom tedy mohli v dnešní aktivitě upéct takové *Zvance* pro jejich rodiče, aby věděli, že mají odpoledne na hodovou zábavu přijít.

Expozice: S paní učitelkou jsem byla dopředu domluvena, že aktivitu budeme realizovat na dvě skupiny dětí, a to na mladší a starší věk. Starší děti tak připravovaly s paní učitelkou jablečný závin a já jsem s mladšími dětmi připravovala povidlové šneky. Přípravy šneků se zúčastnilo osm mladších dětí. Tyto děti jsme ještě rozdělila na dvě skupiny, v každé tedy byly čtyři děti. Na přípravu jsme použili listové těsto, které děti natíraly povidly, následně s dopomocí zamotaly do role a poté krájely příborovým nožem na jednotlivé kusy. Ty jsme uložili na plech a děti pak šneky potíraly rozšlehaným vajíčkem. V místní kuchyni nám poté šneky i záviny paní kuchařky upekly. Po upečení a vychladnutí jsme samozřejmě ochutnali, ale část těchto *Zvanců* děti vložily do celofánového sáčku a měli je takto připravené na odpoledne pro rodiče.

Obrázek 9 Pečení "Zvanců"

Fixace: Jelikož se jednalo o závěrečnou aktivitu k tématu hody použila jsme nejprve skupinovou diskuzi pro rekapitulaci předchozích osmi dnů. Ptala jsem se dětí nejprve, co jsme všechno k tématu hodů dělali? Nechala jsme je spontánně vypravovat a dále své otázky konkretizovala. Následně jsme dětem promítala postupně fotografie, o kterých jsme si povídali a vzpomínali na prožitky.

Obrázek 10 Příprava na odpolední hodovou hostinu s rodiči

4 EVALUACE SADY AKTIVIT

Tato kapitola se zabývá hodnocením sady aktivit, která byla vytvořena v rámci praktické části mé bakalářské práce.

K hodnocení jsem použila metodu vlastní reflexe po každé zrealizované aktivitě a pozorování provedené učitelkou během realizace. Moje vlastní reflexe je strukturována podle mnou stanovených kritérií. Od učitelky z mateřské školy, kde jsem soubor činností realizovala, jsem po skončení celé realizace obdržela souhrnnou, volně formulovanou reflexi.

Navíc se mi podařilo získat cennou reflexi od muzejní pedagožky, která se zabývá edukačními programy pro děti. V tomto případě byla použita metoda analýzy mých příprav, které obsahují detailní popis každé činnosti včetně pedagogických strategií. Muzejní pedagožka se k těmto přípravám písemně vyjádřila s využitím mnou definovaných kritérií.

Závěr kapitoly tvoří vypracovaná doporučení pro praxi mateřských škol.

4.1 Sebereflexe

V úvodu této kapitoly mám potřebu se vyjádřit celkově k volbě tématu valašské hodové tradice a její implementace do prostředí mateřské školy. Folklorní téma jsem si vybrala hned z několika důvodů, které se v následujících řádcích pokusím osvětlit. První z důvodů je naprosto obecný a lehce otřepaný, ale přesto jej zde musím uvést, jedná se o čistou lásku k folkloru a tradici mého rodného regionu. Druhým důvodem byla zvědavost, možná zvědavost, nebo snad výzva, zda se mi podaří tak malé děti v dnešní době přivést k tradicím, folkloru a lidové kultuře, tak aby je aktivity zajímaly, zároveň rozvíjely a aby se mi podařilo jim zprostředkovat prožitek z jednotlivých činností. Třetím důvodem bylo jakési moje přesvědčení o lidských hodnotách, které se bezesporu v tradicích a lidové kultuře obecně objevují a lidstvo si je díky jejich uchovávání předává z generace na generaci. Volba konkrétně hodové tradice pak vycházela zejména z potřeby uchopit takovou tradici, která ještě není mnohokrát zpracovaná, ale nese v sobě potenciál zařazení do témat v mateřské škole. Tak vzniklo osm tematických dní zaměřených na valašskou hodovou tradici.

V následujícím odstavci uvádím sebehodnocení každé jednotlivé realizované aktivity. Sebereflexi jsme vypracovala dle těchto zvolených kritérií: výběr tématu, volba pedagogické strategie, zpracování aktivity, kde reflektuji zvlášť motivační, expoziční a fixační část, dále návrhy na změny a doporučení pro praxi.

4.1.1 Den 1: život na Valašsku

Hodnocení aktivity:

Celkově hodnotím aktivitu jako úspěšnou a pro děti přínosnou. Cíle stanovené v jazyce učitele i dítěte se mi podařilo naplnit. Děti projeví o téma zájem, aktivně se zapojovaly a reagovaly na nabízené podněty. Pozitivně hodnotím plynulý přechod mezi jednotlivými částmi aktivity a efektivní využití zvolených metod. Spontánní reakce dětí a jejich nadšení při oblékání krojů a tanci byly oboustranně motivující.

Výběr tématu:

Výběr tématu „*život na Valašsku*“ považuji za vhodný, zejména pak jako jakýsi vhled či úvod k následujícím aktivitám. Téma jsem se snažila přizpůsobit pro danou věkovou skupinu nejmladších dětí 3 – 4,5 let, tak aby bylo vše srozumitelné, názorné a v co největší míře se do aktivity zapojily děti. Během aktivity jsem zjistila, že téma lidové písně a Valaška je dětem blízké, protože souvisí s jejich regionální identitou. Názorná ukázka krojů a následný prožitek z oblékání do krojů byl pro děti velmi motivující a od tohoto okamžiku nás kroj provázel po celou dobu realizace, s čímž jsme z počátku vůbec nepočítala. Nicméně skutečnost, že děti kroje tak nadchnou byla povzbuzující a pro další průběh prospěšná. Volba písně *Dú Valaši dú*, byla pro počáteční aktivitu dobrým rozhodnutím, jelikož se jedná o píseň melodicky jednoduchou a textově propojenou s úvodním tématem.

Volba pedagogické strategie:

Zvolená pedagogická strategie kombinující rozhovor, vyprávění, předvádění a produkční metody (pohyb k písni, oblékání krojů) se ukázala jako efektivní pro udržení pozornosti dětí a podporu jejich aktivního učení. Strukturace aktivity do motivace, expozice a fixace mi umožnila postupné seznamování s tématem.

Zpracování aktivity:

Při plánování i realizaci aktivity jsem se snažila mít vše promyšlené tak, abych zohlednila věk dětí. Časová náročnost aktivity byla adekvátní. Použité pomůcky (kroje, koš) byly pro děti atraktivní a podněcovaly jejich zvědavost.

- **Motivace:** V motivační části jsme děti aktivizovala nejprve písní a poté zakrytým košem s kroji a podnítila tak jejich zvědavost. Potěšil mě jejich zájem o vyzkoušení krojů, čímž se mi podařilo děti motivovat nejen pro tuto aktivitu, ale vlastně pro všechny následující.

- **Expozice:** U této části jsem kladla důraz na prožitek a smyslové vnímání dětí, kdy si děti mohly kroje prohlédnout, sáhnout si na ně, přivonět, a nakonec si je taky samy obléct. Krátkým vyprávěním o dřívějším životě Valachů jsem dětem nabídla úvodní vhled do tématu. Otázka na vyzkoušení krojů byla přirozeným vyústěním expozice a navázala na fixaci.
- **Fixace:** V poslední části jsem úvodní píseň obohatila o pohyb, díky kterému si děti píseň lépe zapamatovaly. Pohyb k písni jsem zvolila tak, aby vznikla zároveň jakási rozcvička, která nás bude provázet v následujících dnech. Zopakováním klíčových pojmů "Valaši" a "kroj" po pohybové aktivitě jsem cílila na jejich zapamatování. Spontánní vyprávění chlapce bylo cenné pro propojení tématu s osobními zkušenostmi dětí.

Návrhy na změny a doporučení pro praxi:

Navrhuji využití větší vizuální opory k vyprávění v podobě obrázků knih, popř. digitálních technologií. Během ukázky krojů by se dal využít aktivnější přístup pedagoga a děti se ptát např. na otázky zaměřené na detaily krojů, či jednotlivé názvy části krojů. Tento návrh by se dal využít zejména se skupinou starších dětí.

4.1.2 Den 2: seznámení s hodovou tradicí na Valašsku

Hodnocení aktivity:

Aktivitu s názvem *Hody na Valašsku* hodnotím jako pro děti poutavou a obohacující. Stanovené cíle byly dle mého názoru naplněny. Děti projevily zájem o téma, aktivně se zapojily do vyprávění, přípravy hostiny i samotné hry. Využitím maňásků se mi podařilo upoutat a udržet dětskou pozornost a zároveň dětem zprostředkovat informace k tématu.

Výběr tématu:

Výběr druhého tématu, které se již věnuje hodové tradici považuji za vhodný a navazující na předchozí den zaměřený na život na Valašsku. Hody nejsou tak známou tradicí v regionu a pro děti tak představují něco ne zcela prozkoumaného. Téma však nabízí možnost propojení s jídlem, zpěvem, tancem, zábavou a společenským setkáním, což je pro děti atraktivní. Volba simulované hodové hostiny představuje jakýsi základní znak tradice, proto jsem ji zvolila v úvodní aktivitě zaměřující se již konkrétně na hody. Navazující tradiční hra byla pro děti aktivizující a díky jednoduchým pravidlům se ji rychle naučily.

Volba pedagogické strategie:

Zvolená strategie kombinující rozhovor, vyprávění a hru byla pro tuto věkovou skupinu efektivní. Rozhovor s využitím maňásků a simulovaná hostina oživily téma a pomohly dětem lépe si představit znaky hodové tradice. Valašská hra „*Na Adama*“ děti motivovala k pohybu a zároveň propojila zábavu s učením o tradicích.

Zpracování aktivity:

Zpracování aktivity odpovídalo časovému rámci i věkovým možnostem dětí.

- **Motivace:** Můj příchod ve valašském kroji byl pro děti překvapivý a vzbudil jejich zájem a otázky. Možnost obléct si kroje i tento den posílila jejich vztah k tématu. Symbolický "stůl" z hnědého plátna byl jednoduchý, ale efektivní pro navození atmosféry hostiny.
- **Expozice:** Použití maňásků k rozhovoru o hodové tradici s dětmi hodnotím velmi kladně. Pojmenování maňásků je personalizovalo a usnadnilo dětem interakci s nimi. Zapojením dětí do přípravy pomyslné hodové hostiny z hraček se mi podařilo děti aktivizovat a umožnilo jim prakticky se podílet na dění. Následně jsem děti seznámila s hrou „*Na Adama*“ formou nápěvu a jednoduchých pokynů s ohledem na věkové rozhraní. Pohybové napodobování zvířat bylo pro děti zábavné a dynamické.
- **Fixace:** K návratu k tématu jsem použila „probuzení“ dětí maňásky. Rozhovorem mezi maňásky a dětmi o znacích hodové tradice a následným společným uklízením stolu jsem sledovala rekapitulaci informací a zároveň ukončení aktivity s pocitem spolupráce.

Návrhy na změny a doporučení pro praxi:

Zajímavou obměnou by jistě byla reálná příprava hostiny v případě nekonání společných hodů s rodiči na konci tematických dnů. Do stávající podoby aktivity by se jistě hodila ochutnávka např. valašských vdolků, pokrmů z brambor, či zelí. Valašskou hru „*Na Adama*“ lze různě modifikovat např. mohou se použít nejen pohyby napodobující zvířata, ale např. různé dramatické prvky, nebo např. tanec. Zde se meze fantazie nekladou.

4.1.3 Den 3 „Zemňáky a zelé, živobyčí celé“

Hodnocení aktivity:

Následující aktivitu hodnotím jako úspěšnou a pro děti zábavnou i poučnou. Stanovené cíle byly dle mého názoru naplněny. Děti se aktivně zapojily do smyslové hádanky, obohacení jazyka slovy z valašského nářečí i tematické pohybové hry. Propojení souvislosti podzemních plodin s hodovou tradicí jsem se snažila, aby bylo pro děti především srozumitelné. Zvolenou pohybovou hrou jsem upevnila nově získané poznatky.

Výběr tématu:

Výběr tématu „*Zemňáky a zelé, živobyčí celé*“ považuji za smysluplné propojení s předchozími dny zaměřenými na Valašsko a hodovou tradici. Zaměření na základní plodiny, které byly pro život Valachů důležité, dětem přibližuje jejich každodenní realitu a zároveň vysvětluje souvislost s hodovou tradicí jako oslavou úrody. Učení nářečí je cenným prvkem pro rozvoj jazykových kompetencí a regionální identity.

Volba pedagogické strategie:

Zvolená strategie kombinující hmatovou hádanku, rozhovor, pozorování a hru byla velmi efektivní pro aktivní zapojení dětí s různými preferencemi učení. Tematickou pohybovou hrou jsem sledovala hravou formou naučit děti slova v nářečí a díky propojení s pohybem tak usnadnit dětem zapamatování nových slov.

Zpracování aktivity:

Zpracování aktivity jsem promýšlela a snažila se jej dobře strukturovat.

- **Motivace:** I v dnešní motivaci se objevuje zájem dětí o kroje, což vnímám jako přirozený projev posilující kontinuitu tématu. Použitím zakrytého hrnce s hmatovou hádankou se mi dařilo vzbudit zvědavost a aktivovat děti k zapojení smyslů. Hmatové hádání obsahu hrnce podpořilo jejich představivost a slovní zásobu.
- **Expozice:** Postupné odhalování a osahávání brambor a zelí umožnilo dětem multisenzorické vnímání. Zaměřila jsme se na srozumitelnost při představení obou plodin a vysvětlení souvislosti s hody. Pohybová hra s reakcí na valašská slova byla dynamická, zábavná a efektivní pro zapamatování nových pojmů. Postupné přidávání dalšího slova „*vdolek*“ a s ním spojeného pohybu zvyšovalo náročnost hry a udržovalo pozornost dětí. Relaxační závěr s pomalou písní jsem zvolila jako vhodné pro zklidnění po pohybové aktivitě.

- **Fixace:** Povídání o babičce a valašském pořekadle propojilo téma s osobní vzpomínkou a kulturním kontextem. Následnou diskuzí o současných jídlech z brambor a zelí jsem sledovala, aby si děti uvědomily, jak se tyto základní plodiny využívají dnes, a propojila tak minulost s přítomností.

Návrhy na změny a doporučení pro praxi:

K seznámení dětí s podzimními plodinami by bylo vhodné uspořádat exkurzi na farmu a tím dětem názorně ukázat sklizení podzimních plodin přímo na poli. U pohybové hry dbáme na bezpečnost dětí, lze hrát i v exteriéru. U starších dětí můžeme střídat více slov znamenající určitý pohyb.

4.1.4 Den 4 tradiční nakládání kysaného zelí

Hodnocení aktivity:

Aktivitu hodnotím jako velmi úspěšnou a pro děti mimořádně interaktivní a smysluplnou. Cíle byly jednoznačně splněny. Děti se aktivně zapojily do procesu nakládání zelí a s velkým zájmem si vyzkoušely především šlapání. Pozorování kvašení v odpoledních hodinách bylo pro některé děti fascinující a posílilo pochopení procesu.

Výběr tématu:

Zařazení tématu „Tradiční nakládání zelí“ považuji za zásadní a logické vyústění předchozích dnů zaměřených na valašské tradice a podzimní plodiny. Nakládání zelí je konkrétní činnost spojená s přípravou na zimu a s hodovou tradicí, což dětem pomáhá lépe pochopit souvislosti. Praktická zkušenost s touto tradiční metodou je pro ně velmi cenná.

Volba pedagogické strategie:

Zvolená strategie kombinující rozhovor, instruktáž, manipulování a produkční metody byla pro tuto aktivitu ideální. Malovaný recept vizuálně podpořil porozumění instrukcím. Rozdělení dětí do skupin a střídání činností zajistilo aktivní zapojení všech dětí a možnost vyzkoušet si šlapání zelí. Důraz na dobrovolnost při šlapání byl respektující.

Zpracování aktivity:

Zpracování této aktivity jsem se snažila velmi dobře promyslet a detailně připravit.

- **Motivace:** Navázala jsem na předchozí dny připomenutím příprav na zimu během hodů a zmínila tradici nakládání zelí. Zapojení maňásků Jury a Hanči opět upoutalo

pozornost dětí. Otázka na jejich zkušenosti s nakládáním zelí aktivizovala jejich předchozí znalosti a zájem.

- **Expozice:** Použití malovaného receptu vizuálně zpřístupnilo instrukce všem dětem. Společným seřazením karet receptu jsem podpořila logické myšlení a porozumění posloupnosti kroků. Střídání skupin u nakládání zelí a výtvarné činnosti zajistilo, že se všechny děti aktivně zapojily a zároveň nedocházelo k tlačenci u jedné činnosti. Zpívání valašských písní během šlapání nám při činnosti navodilo autentickou atmosféru. Do pěchování zelí a přidávání jednotlivých ingrediencí do sklenice se děti aktivně zapojily a společně jsme tak dosáhli výsledku.
- **Fixace:** Společné uzavření láhve a umístění na viditelné místo s kvasnou zátkou umožnilo dětem bezprostředně pozorovat proces kvašení, což pro ně bylo velmi názorné a poučné.

Návrhy na změny a doporučení pro praxi:

Pro praxi doporučuji menší skupiny dětí při této činnosti, tak aby se zapojily efektivně všechny děti. Je také vhodné, aby u aktivity bylo přítomny alespoň dvě dospělé osoby jako v mém případě. Činnost je náročná na přípravu i realizaci, ale výsledek jistě stojí za to. Zde bych ráda uvedla, že naložené zelí lze pak využít během roku v dalších činnostech s dětmi např. ochutnávka samostatně, či s rodiči, pečení aj.

Děti by se mohly v předchozí aktivitě, či dni podílet na tvorbě jednoduchého malovaného receptu na nakládání zelí. Dětem bychom mohli zjednodušenou formou a pomocí vizuální opory vysvětlit proces kvašení a celou aktivitu pojmut badatelsky.

4.1.5 Den 5: pohádky a příběhy na Valašsku

Hodnocení aktivity:

Aktivitu hodnotím jako velmi příjemnou, autentickou a pro děti podnětnou. Cíle byly téměř naplněny. V případě dvou dětí ve věku 3,5 let a 4 roky nebyl naplněn cíl kresby dle příběhu. Tyto děti kreslily, ale dle své volné představivosti, a tudíž nedodržely téma kresby, ale trvaly na svém vybraném motivu z jiné oblasti. Všechny děti se zaujetím poslouchaly vyprávěný příběh a prožívaly vytvořenou atmosféru se svíčkou a zataženými žaluziemi. Výsledné obrázky byly rozmanité a odrážely individuální vnímání příběhu.

Výběr tématu:

Zvolené téma valašských pohádek a příběhů bylo dle mého názoru vhodným zakončením týdne věnovaného Valašsku. Pohádky jsou pro děti v tomto věku přirozeným a oblíbeným prostředkem k rozvoji fantazie a jazyka. Propojením s regionální tematikou a zmínka o tradici vyprávění pohádek během hodů jsem dodala aktivitě kulturní kontext.

Volba pedagogické strategie:

Zvolená strategie kombinující poslech, vyprávění a výtvarnou činnost byla pro tuto aktivitu efektivní. Vyprávění příběhu s modulací hlasu a gesty pomohlo udržet dětskou pozornost. Následná kresba dala dětem prostor pro vlastní interpretaci a vyjádření prožitků z příběhu. Rozdělením úkolů pro mladší a starší děti jsem diferencovala zadání a respektovala vývojové možnosti dětí.

Zpracování aktivity:

Zpracováním aktivity jsem chtěla vytvořit příjemnou atmosféru.

- **Motivace:** Navázala jsem na text písně *Dú Valaši dú* a propojila s pohádkovým příběhem. Vysvětlení spojitost pohádek s obdobím hodů a tradicí večerního vyprávění pohádek bylo pro děti srozumitelné. Vytvoření klidné poslechové atmosféry se zataženými žaluziemi a zapálenou svíčkou bylo velmi sugestivní a podpořilo soustředění dětí.
- **Expozice:** Vyprávění upraveného příběhu „*Jak Jura s čertem měnil*“ jsem přizpůsobila věku dětí, tak aby nebylo příliš dlouhé, a přitom zůstalo srozumitelné. Zachování některých valašských výrazů, které byly již dětem známé, bylo vhodným prvkem pro posilování regionální slovní zásoby. Práce s hlasem a gesty během vyprávění mi velmi pomohla oživit příběh a udržet dětskou pozornost. Společné zopakování děje a vyjmenování postav a plodin po vyprávění pomohlo dětem utřídit si informace. Diferencované zadání kresby pro mladší a starší děti respektovalo jejich výtvarné schopnosti a představivost.
- **Fixace:** Společné umístění obrázků a možnost vyprávět o nich podpořilo dětskou komunikaci a sebedůvěru. Návodné otázky pro starší děti aktivizovaly jejich přemýšlení nad vlastní tvorbou a motivací k výběru daných prvků.

Návrhy na změny a doporučení pro praxi:

Příběh, nebo některé jeho části bychom s dětmi mohli dramatizovat, avšak bylo by zapotřebí příběh upravit, tak aby se mohlo zapojit více dětí. Doporučila bych aktivitu výtvarně zpracovat i jinými technikami, přičemž výsledkem by mohla být společná kniha, či komiks.

4.1.6 Den 6: pastevectví na Valašsku**Hodnocení aktivity:**

Aktivitu hodnotím jako zdařilou a pro děti interaktivní i poučnou. Stanovené cíle se mi podařilo naplnit. Děti se aktivně zapojily do poslechové hádanky, zpěvu písně a kooperativní hry. Pochopily spojitost mezi pastevectvím a hodovou tradicí a úspěšně spolupracovaly při kooperativní hře.

Výběr tématu:

Zvolené téma pastevectví na Valašsku bylo vhodným pokračováním předchozích dnů a přiblížilo dětem další významnou část valašské kultury a historie. Vysvětlením spojitosti hodové tradice a shánění dobytka z kopců jsem dětem představila další pomyslný střípek ke znakům valašských hodů. Píseň "Běžela ovečka" jsem zvolila, protože je snadno zapamatovatelná a patří bezesporu mezi typické dětské písně tohoto regionu.

Volba pedagogické strategie:

Zvolená strategie kombinující poslechovou hádanku, vyprávění, zpěv a kooperativní hru byla pro tuto věkovou skupinu vhodná z důvodu poměrně často se měnících pasivních a aktivních činností. Různorodost metod udržela dětskou pozornost a umožnila jim rozvíjet se různými způsoby. Kooperativní hrou jsem rozvíjela sociální a personální kompetence.

Zpracování aktivity:

Zpracování aktivity bylo promyšlené a logicky navazovalo na předchozí dny.

- **Motivace:** Poslechová hádanka s valašskou verzí písně „*Běžela ovečka*“ upoutala pozornost dětí a motivovala je ke společné debatě k tématu pastevectví.
- **Expozice:** Představení pro děti nové souvislosti mezi pastevectvím a hodovou tradicí jsem koncipovala srozumitelně a s ohledem na věk dětí. Vyprávění o životě valašských bačů a jejich shánění ovcí z hor do vesnic jsem opřela o vizuální oporu v knize, čímž si děti vyprávěné situace lépe představily. Společné učení a zpěv písně

„Běžela ovečka“ u dětí rozvinulo jejich vokální dovednosti. Kooperativní hra s textilem představujícím pastvinu a klubíčky vlny jako ovečkami byla interaktivní a zaměřená na rozvoj spolupráce.

- **Fixace:** Zhodnocení hry pomocí návodných otázek vedlo děti k uvědomění si významu spolupráce nejen ve třídě, ale také v běžném životě.

Návrhy na změny a doporučení pro praxi:

K vizuální opoře bych doporučila použít i digitální technologie. S třídou by se dala naplánovat exkurze do muzea na program o tradičním pastevectví a případně zpracování vlny, kterému se věnuji v aktivitě pro následující den. Děti by tak mohly získat praktickou ukázkou a popřípadě si činnosti samy vyzkoušet. Zajímavým prožitkem by mohla být ochutnávka produktů z ovčího mléka.

Den 7: zpracování ovčí vlny

Hodnocení aktivity:

Aktivitu bych zhodnotila jako vydařenou, rozvíjející děti v oblasti tance, smyslového vnímání a kreativity. Cíle aktivity, které jsem si vytyčila byly dle mého názoru naplněny. Pro děti bylo náročnější se učit přesnou choreografií tance a zapamatovat si, kdy se pohyb mění, avšak jsem přesvědčena, že při častějším opakování např. během týdne by děti choreografii zvládly. V tomto případě však nešlo o zcela přesnou interpretaci zapsané historické choreografie, ale o prožitek z tance a seznámení s tradičním valašským tancem „Černá vlna“. Výtvarná aktivita byla naopak až relaxační, díky charakteristice česané vlny, která byla pro děti na omak velmi příjemná a bylo vidět, že si práci s ní velmi užívají.

Výběr tématu:

Zvolené téma význam ovcí na Valašsku navazuje na předešlý den a ukazuje dětem další konkrétní využití ovcí kromě pastevectví. Velký přínos z oblasti lidové kultury pro děti spatřuji ve zvolené písni a choreografii tance, kterou se během aktivity naučily. Výtvarné využití česané vlny k tvorbě obrazu bylo pro děti novou zkušeností a prožitkem.

Volba pedagogické strategie:

Zvolená strategie kombinující tanec a výtvarnou činnost byla pro děti velmi podnětná a umožnila jim vyjádřit se různými způsoby. Postupné učení tanečních kroků a práce ve dvojicích při tvorbě obrazů podporovaly spolupráci a sociální interakci.

Zpracování aktivity:

- **Motivace:** Použití plyšového beránka a kusů černé vlny vizuálně propojilo aktivitu s tématem ovcí a navodilo k písni *Černá vlna*. Postupné „ozdobení“ beránka černou vlnou aktivně zapojilo děti a podpořilo pozitivní atmosféru pro učení tance.
- **Expozice:** Postupné předvádění a nácvik tanečních kroků (přisunný krok, závěsky, podřep, otočky) byl pro děti dostatečně názorný a umožnil jim kroky si osvojit postupně. Propojení kroků s textem písně usnadnilo zapamatování choreografie. Představení česané vlny a diskuze o jejím využití propojila téma s praktickým životem. Práce ve dvojicích při tvorbě obrazů podporovala komunikaci a spolupráci, přičemž mě příjemně překvapilo, že se děti dokázaly na společném obraze domluvit.
- **Fixace:** Opakovaný tanec celé choreografie upevnil zapamatování písně a jednotlivých tanečních kroků. Presentace obrazů jednotlivými dvojicemi a diskuze o jejich tvorbě rozvíjela dětskou komunikaci a schopnost sebehodnocení. Návodné otázky pro mladší děti pomohly s vyjadřováním.

Návrhy na změny a doporučení pro praxi:

Při tanci s malými dětmi bych doporučila zaměřit se na prožitek a radost z pohybu, ne na přesné provedení jednotlivých kroků. Důležité pro děti v tomto věku je, že mohou být součástí něčeho společného, není tedy třeba striktní provedení ale společný zážitek. U výtvarné aktivity se nekladou meze fantazii a kreativitě, tudíž zpracování a tvorba obrazu může být jakákoliv. Daly by se kombinovat různé techniky např. malba a následné dotvoření vlnou aj. K fixaci vlny doporučuji rám obrazu se sklem, či plexisklem, nepotřebujete tudíž žádné lepidlo, což je výhodné. Vlna se tak dá po čase recyklovat a můžete tak tvořit znovu a znovu.

Den 8: společná hodová hostina s rodiči

Hodnocení aktivity:

Závěrečnou aktivitu hodnotím jako velmi úspěšné a radostné zakončení tematického týdne věnovaného hodům na Valašsku. Cíle byly splněny. Děti během aktivity pochopily význam

pečení *Zvanců* jako pozvánky na odpolední hodovou slavnost s rodiči. Opakování naučených písní a tance posílilo jejich sebevědomí před odpolední zpíváním a tancováním pro rodiče. Záměrně zde nepoužívám slovo vystoupení, protože jsem takto dětem ani činnost neprezentovala. Dbala jsem na pozitivní motivaci a nevyvíjela na děti žádný tlak. Snažila jsem se jim předat radost a příjemný prožitek ze společného tance a zpěvu, tak jak to bývalo v rámci hodové zábavy. Takto se mi podařilo všechny děti přirozeně namotivovat a během odpolední hodové zábavy jsme si společný tanec a zpěv všichni užili.

Výběr tématu:

Jako závěrečnou aktivitu jsem zvolila pečení *Zvanců*, které vycházejí z hodové tradice a představují pozvánku pro rodiče na odpolední společnou akci. Podařilo se mi tak propojit téma hodů s praktickou činností, jejíž výsledek mohly děti sdílet se svými rodiči. Představení *Zvanců* jako tradiční pozvánky na hodovou slavnost dětem přiblížilo další zajímavý aspekt této tradice.

Volba pedagogické strategie:

Zvolená strategie kombinující opakování naučeného, vyprávění s maňásky, praktickou činnost (pečení) a rekapitulaci formou diskuze a fotografií byla pro závěrečný den přínosná. Rozdělením dětí na mladší a starší skupiny pro přípravu různých druhů pečiva mi umožnilo přizpůsobit náročnost jednotlivých činností dle jejich věku.

Zpracování aktivity:

Zpracování aktivity bylo ovlivněno odpolední hodovou slavností s rodiči.

- **Motivace:** Debata na téma odpolední hodová slavnost s rodiči pomocí maňásků Jury a Hanči vzbudila u dětí zájem a nastartovala jejich zvědavost. Vysvětlení významu *Zvanců* jako pozvánky na hody bylo pro děti novou a zajímavou informací, kterou měli možnost následně zrealizovat. Návrh na pečení pozvánek pro rodiče byl tak pro děti motivující a dal jejich práci konkrétní smysl.
- **Expozice:** Rozdělení dětí na mladší a starší skupiny a příprava různých druhů pečiva umožnila individualizovaný přístup. Přípravu povídkových šneků s mladšími dětmi jsem přizpůsobila jejich možnostem, ale snažila jsem se, aby byly děti při přípravě co nejvíce aktivní. Příprava *Zvanců* pro rodiče posílila jejich pocit, že tvoří něco důležitého.

- **Fixace:** Skupinová diskuze a rekapitulace celého týdne pomocí fotografií byla výborným způsobem, jak si s dětmi společně připomenout všechny prožité aktivity a upevnit získané poznatky.

Při odpolední společné akci s rodiči děti využily napečených *Zvanců* a každé dítě předalo svým rodičům tuto upečenou pozvánku na hodovou hostinu.

Návrhy na změny a doporučení pro praxi:

V budoucnu bych dodržela druh pečiva, který se historicky na *Zvance* používal, kdy se jednalo buď o velký vdolek, či malé vdolečky. Při první realizaci této aktivity jsem však zvolila jednodušší verzi, kterou jsem si upravila dle svých možností. U této aktivity bych doporučila dodržet rozdělení dětí na skupiny i v případě, že by každá skupina pekla stejný druh pečiva.

Jako velké pozitivum a přínos celé realizace sady aktivit vnímám závěrečnou společnou akci s rodiči v odpoledních hodinách. Téma hodové tradice se touto akcí podařilo krásně uzavřít a dětem se tak propojily získané poznatky a informace s prožitkem. Velmi pozitivní reakce se dostavila i od rodičů, kteří uvítali společné setkání při lidové hudbě a tanci.

4.2 Volná reflexe učitelky a etnografky

Na základě získaných dat jsem stanovila následující kritéria, ve kterých shrnuji a srovnávám reflexi výše uvedených aktérů evaluace.

Volba tématu sady aktivit

Dle učitelky mateřské školy je zvolené téma aktivit relevantní a pro děti obohacující. Zdůraznila, že lidové tradice hrají významnou roli v životě obyvatel Valašska, a proto se snaží, aby se s nimi děti seznamovaly i v rámci prostředí mateřské školy. Učitelka dále dodala, že vybrané téma dobře zapadalo do cílů školního vzdělávacího programu a odpovídalo vizi mateřské školy.

Etnografka rovněž shledala téma vhodným, a to i z hlediska muzejní pedagogiky. Podle ní je téma cenné jak pro děti, které se s tradicí hodů setkávají v rodinném prostředí, tak i pro ty, které tuto zkušenost nemají. Aktivity jim tak hravou formou lidové tradice přibližují a představují.

Volba témat jednotlivých aktivit

Hodnotící učitelka zde vyzdvihla soulad mezi vybranými tématy a hlavním záměrem souboru aktivit. Podle ní jednotlivé činnosti děti postupně seznamují s životem valachů, valašským lidovým krojem, souvislostmi s hodovou tradicí a jejími znaky a vše nakonec přirozeně vyústí v samotnou hodovou zábavu. Jednotlivá témata tak hodnotila jako vhodně zvolená.

Muzejní pedagožka hodnotila téma jako kvalitně pojaté a zpracované. Vyjádřila se, že vybrané aktivity se drží ústředního tématu a jsou vhodně zvoleny, neboť představují klíčové aspekty, které jsou pro tuto tradici nezbytné. Dle jejího názoru byly zmíněny všechny podstatné prvky hodů. Etnografka dále zmínila, že jednotlivé tematické dny na sebe vhodně navazují, pozitivum spatřuje v posloupnosti od širšího kontextu tématu ke konkrétní hodové tradici. Do budoucna by doporučila zachovat druh pečiva u poslední aktivity, a to pečeni Zvanců a tím dětem předat autentičnost tradice.

Zhodnocení pedagogických strategií

Organizační forma:

Učitelka doporučila zvážit individuální či skupinové aktivity s ohledem na odlišnou úroveň vývoje dětí a jejich věk. Zmiňuje také možnost výukových center, které by mohly být u některých činností zajímavou variantou. Blíže se k organizační formě nevyjádřila.

Metody, materiály a pomůcky:

Hodnotící učitelka během realizace ocenila snahu o zařazení velmi rozmanitých činností, které každému dítěti umožnily projevit se způsobem, který mu byl blízký, a zároveň zvládnout danou aktivitu. Podle učitelek byly zvolené prostředky, techniky, materiály a pomůcky vhodné pro práci s dětmi ve věku 3 až 4,5 let.

Cíle:

Učitelka se k vytyčeným hlavním cílům sady aktivit vyjádřila jako k naplněným. Jednotlivé cíle u aktivit nekomentovala.

Etnografka pozitivně zhodnotila, že dětem nejsou jednotlivé prvky hodů pouze slovně vysvětlovány, ale jsou do nich přímo zapojovány prostřednictvím různých aktivit, které děti lépe aktivizují. Dále se k pedagogickým strategiím nevyjadřuje.

Podněcování zájmu dětí:

Podle učitelky byla motivace dětí vhodná a účinná, neboť se mi podařilo děti pro připravené činnosti nadchnout. Vyzdvihla také propojení motivace a její plynulý přechod s následnou činností.

Etnografka ocenila využití maňásků ve valašském kroji a také motivační aktivity, které podporovaly smyslové vnímání. Uvedla, že zajímavou motivací pro téma by mohla být návštěva či exkurze muzea, kde by se děti měly možnost setkat s více autentickými historickými předměty a mnohé činnosti si vyzkoušet.

Zpracování tématu z pohledu předškolního vzdělávání

Hodnotící učitelka se domnívá, že nabízené aktivity prohloubily dětské znalosti z oblasti lidové kultury a tradic tohoto regionu. Vnímá jako velmi podstatné, aby se tradice a prvky lidové kultury do předškolního vzdělávání zařazovaly a umožnily tak dětem vnímat svou identitu a kulturní dědictví. Aktivity hodnotí jako srozumitelné a přiměřené věku dětí, přičemž oceňuje zohlednění individuálních potřeb a odlišností. Velmi pozitivně pak hodnotí zařazení praktických prvků (šlapání zelí, pečení *Zvanců*) a především propojení školy a rodiny v podobě organizace společné hodové hostiny.

Pojetí tématu z hlediska lidové kultury

Etnografka zmiňuje, že volba nejprve širšího kontextu života na Valašsku s postupným představení jednotlivých znaků hodové tradice, zaměření se na nemateriální aspekty hodů včetně jejich významu a vysvětlení, vnímá jako velmi přínosné pro komplexní seznámení dětí s tradicí. Velmi pozitivně hodnotí záměr aktivit, který směřuje k pochopení, že hodová tradice není pouze o hodování samotném, ale souvisí s mnohými historicky důležitými a logickými prvky. Závěrečnou hodovou hostinu s rodiči považuje za zdařilý edukační prvek, protože dětem umožňuje uplatnit získané znalosti a zkušenosti a prezentovat se před publikem. Velmi kladně pak hodnotí propojení a spolupráci mateřské školy s rodinou.

Přínos a využitelnost sady aktivit

Učitelka ve svém zhodnocení konstatuje, že zvolená tematická sada činností je podle ní prospěšná jak pro děti, tak pro celý kolektiv školky. Také poznamenala, že by tato sada mohla sloužit jako inspirace pro její další práci. Ocenila samotný výběr hodové tradice, která je typicky podzimní a v toto období žádnou lidovou tradici mateřská škola do svého plánu nezařazovala. Dále považuje zpracovaný materiál za vynikající zdroj nápadů pro realizaci projektového týdne nejen v mateřské škole, ale i na prvním stupni základní školy (po úpravě aktivit pro starší děti). Hodnotí jej jako jasný a srozumitelný návod, který učiteli usnadňuje

přípravu a realizaci aktivit pro děti. Avšak také uvádí, že ne vždy by mohla být sada učitelkám tematicky blízká, což by mohlo vést k tomu, že by ji nerealizovaly.

Etnografka vidí přínos pro děti předškolního věku v tom, že získávají základní povědomí o dění ve svém bydlišti a že to podporuje jejich vztah a ztotožnění se s daným národopisným regionem.

4.3 Doporučení pro praxi mateřských škol

Jak už bylo vysvětleno v teoretické části, seznamování dětí s tradicemi, zvyky, lidovou kulturou a uměním je součástí vzdělávacího obsahu Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (2021). Společné oslavy a pravidelně se opakující rituály jsou důležité nejen pro uchování lidových tradic, ale také dětem pomáhají je pochopit na jejich úrovni, přijmout je, prožívat z nich radost a uvědomit si svou vlastní příslušnost k danému místu a skupině lidí. Neméně významné je i propojení života mateřské školy s životem obce, a to mezi různými generacemi (Tichá, 2021, Kupcová et al., 2018).

Mateřská škola by proto měla být místem, které vytváří situace a podmínky, aby se děti mohly setkávat s tradicemi, které jsou součástí kultury, v níž žijí. Tato sada aktivit nabízí dětem předškolního věku seznámení se základními prvky hodové tradice.

Tato doporučení jsou výsledkem mé vlastní sebereflexe, hodnocení učitelky z mateřské školy, kde jsem sadu aktivit realizovala a také rozboru mých připravených materiálů muzejní pedagožkou.

Navržené činnosti jsou vhodné pro děti ve věku od 3 do 4,5 let, s tím, že učitel by měl jednotlivé části aktivit průběžně upravovat podle individuálních schopností dětí a zvláštností dané třídy.

Před samotnou realizací je potřeba zajistit potřebný materiál, avšak činnosti jsou navrženy tak, aby byla příprava na činnosti časově realizovatelná. U některých činností je příprava složitější a náročnější, jiné jsou navrženy co do přípravy jednodušeji.

Podle mého názoru je velmi vhodné provádět aktivity v uvedeném pořadí, protože na sebe logicky navazují a dohromady tvoří ucelený soubor. Koncept sady vychází z širšího pojetí a postupně se propracovává k jednotlivým prvkům hodové tradice.

Při realizaci jsem vycházela z možností a podmínek mateřské školy, která s lidovou kulturou ve svých ročních plánech počítá a prvky tradic zařazuje. Po materiální stránce je mateřská škola vybavena sadou dětských jednoduchých krojů, které jsem při realizaci

s výhodou využila. Tento aspekt však pro samotnou realizaci není podstatný, nazvala bych ho spíše výhodou, ne nutností. Pro samotné provedení aktivit je vhodné vyhradit časovou dotaci 8 dní. Učitel by však měl pamatovat na to, že práce s každou třídou probíhá jinak, což může ovlivnit i časový plán. Některé děti potřebují na úkoly více času, zatímco jiné je zvládnou velmi rychle.

Sada je navržena pro běžnou třídu mateřské školy v počtu 24 dětí. Náročnější aktivity doporučuji realizovat ve skupinách ideálně za spolupráce více učitelů, či asistenta. Pokud se na přípravě a provádění aktivit podílí více učitelů, nabízí se možnost rozpracovat aktivity do různých organizačních forem výuky jako například vzdělávací centra, skupinová výuka apod.

Navržené aktivity vycházejí z hodové tradice na Valašsku a nejedná se o historický zápis jedné konkrétní vesnice. Sada by tedy mohla být s drobnými obměnami vycházejícími ze zvláštností jednotlivých vesnic využita po celém území Valašska. Pokud učitelé jednotlivé aktivity upraví na základě svých znalostí a zkušeností s místními hody, domnívám se, že tato práce může posloužit jako dobrý odrazový můstek i pro mateřské školy po celé východní a severní Moravě. Zapovězena však jistě nebude ani širšímu území a věřím, že se může stát inspirací pro mateřské školy napříč celou Českou republikou alespoň v myšlence implementace tradic a lidové kultury do mateřských škol.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce teoreticko-aplikačního charakteru bylo využití hodové tradice z oblasti Valašska v prostředí mateřské školy. Závěrem této bakalářské práce lze konstatovat, že stanovené cíle, zaměřené na prozkoumání možností integrace valašských folklorních tradic, s důrazem na hodovou tradici, do předškolního vzdělávání, byl naplněn. Teoretická část práce nabídla přehled o bohatství a specifikách valašského folkloru, jeho historických kořenech a významu pro region, přičemž detailněji rozpracovala charakteristiku hodové tradice, lidové hudby, tance, umění a slovesnosti. Následně teoretický rámec ukázal na důležitost a přínosy začleňování folklorních prvků do výchovně-vzdělávacího procesu v mateřské škole pro komplexní rozvoj dětí předškolního věku.

Praktická část práce přinesla konkrétní soubor aktivit v rozsahu osmi dnů, které byly navrženy a implementovány v reálném prostředí mateřské školy. Za cíl jsem si stanovila seznámit děti s hodovou tradicí Valašska a posílit jejich porozumění významu tradic a vztah k regionu, ve kterém žijí. Prostřednictvím provedené evaluace, zahrnující vlastní reflexi, pozorování pedagogem a odbornou analýzu muzejní pedagožkou, bylo zjištěno, že realizované aktivity měly pozitivní dopad na dětské poznání a zájem o regionální kulturní dědictví.

Na základě zjištěných výsledků práce jsem následně formulovala konkrétní doporučení pro praxi mateřských škol. Tato doporučení mohou sloužit jako inspirativní materiál nejen pro pedagogy, kteří usilují o oživení a předávání regionálních tradic dětem předškolního věku. Díky této bakalářské práci jsem si potvrdila, že folklor Valašska nepředstavuje pouze historicky nezajímavý a zkosnatělý fragment kultury, ale živou a dynamickou součást našeho kulturního dědictví, která má potenciál obohatit vzdělávací obsah mateřských škol a významně přispět k formování kulturního povědomí a regionální identity nejmladší generace. Budoucí výzkum či projekt by se mohl zaměřit na celistvější integraci folklorních prvků do vzdělávacích plánů mateřských škol během celého školního roku.

Na úplný závěr zde vyslovím jakési přání pro pedagogy: *„Nechť vás ty valašské kotáry nepustá, to je totiž velikajzná přírodní síla. Nechť si aj váš větr pamatuje všechny melodie valašských písní, stromy a dlhá tráva ať vám zasej šeptají slova tych písní a dohromady tu muzicírujú pro každého, gdo si rád zabéká, zatancuje anebo aj pobečí.“*

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Baran, L., & Staňková, J. (2019). *Poklady lidového umění*. Ottovo nakladatelství.
- Bittnerová, D. (2011). *Kultura dětí a dětský folklor*. In P. Janeček (ed.), *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti* (s. 13-37). Národní muzeum a Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy.
- Bláhová, K., Honzová, L., Míčková, J. (2017). *Rozvíjíme děti s využitím příběhů a veršů*. Raabe.
- Blažičková, E. (2005). *Metodika a didaktika taneční výchovy*. Konzervatoř Duncan Centre.
- Brouček, S., & Jeřábek, R. (2007a). *Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska, věcná část A-N*. Mladá fronta.
- Brouček, S., & Jeřábek, R. (2007b). *Lidová kultura: Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska, věcná část O-P*. Mladá fronta.
- Dobrovolná, H. (2019). *Valašské tance z Rožnova a okolí*. Valašský folklorní spolek.
- Drápalová, L., & Drápala, D. (2011). *Černé hodinky*. Město Rožnov pod Radhoštěm.
- Ergashevich, A. (2021, 28. března). *Folklore and it's role in the development of preschool children*. *European Scholar Journal*, 2(3), 164-165. <https://tinyurl.com/2fspmbbr>
- Hazuková, H. (2022). *Výtvarné činnosti v předškolním vzdělávání*. Raabe.
- Holmberg, Y., & Roth, A. C. V. (2022). *Characteristics of teaching music in preschool: The written descriptions of Swedish preschool teachers and principals*. *Musiikkikasvatus*, 25(1), 31–54.
https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/7872/FJME_2022_1_Vol25_netiversio.pdf?sequence=1&isAllowed=yTest#page=31
- Holochwost, S. J., Goldstein, T. R., & Wolf, D. P. (2021). *Delineating the Benefits of Arts Education for Children's Socioemotional Development*. *Frontiers in Psychology*, 12, 624712.
- Jirků, A. M. (2022). *Mařka*. Wo-men.
- Kašpar, Z. (1999). *Valašský zpěvník: pro školy vsetínského okresu (Vydání první)*. Středisko služeb školám Vsetín.

- Kašpar, Z. (2006). *Zahraj ně, hudečku: valašské tance z rukopisných sběrů Zdeňka Kašpara*. Občanské sdružení Jasénka ve spolupráci s Ministerstvem kultury České republiky a Folklorním sdružením České republiky.
- Kirchnerová, V., & Rubešová, R. (2013). *Výchova prožitkem: tvořivé hry a činnosti pro mateřské školy*. Portál.
- Koňáříková, J. (2011). *Děti, písničky a tance neznají hranice*. Velké Karlovice.
- Koželuhová, E. (2022). *Čtenářské strategie u předškolních dětí a nečtenářů*. Grada Publishing.
- Kulhánková, E. (2008). *Písničky a říkadla s tancem*. Portál.
- Kupcová, Z., Nádvorníková, H., Růžicková, V., Svobodová, E., & Vondrušková, A. (2016). *Činnosti ke svátkům a tradicím v předškolním vzdělávání*. Raabe.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (2022). *Vývojová psychologie (2., aktualiz. vyd.)*. Grada Publishing.
- Lišková, M. (2006). *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Raabe.
- Maňák, J., & Švec, V. (2003). *Výukové metody*. Paido.
- Mendeš, B., & Županić Benić, M. (2021). *From the Traditional toward the Contemporary Methodological Approach to Visual Arts Activities in Kindergarten: Croatian Experiences*. *Croatian Journal of Education*, 23(2), 477-510.
- MŠMT. (2021). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Výzkumný ústav pedagogický. <https://www.msmt.cz/file/56051>
- Průcha, J. (2016). *Předškolní dítě a svět vzdělávání: přehled teorie, praxe a výzkumných poznatků*. Walters Kluwer.
- Rochovská, I., Krupová, D. (2016). *Umělci v mateřské škole. Aktivita zaměřené na interpretaci výtvarného umění*. Portál.
- Simonides, D. (2009). *Obyčej v životě člověka v minulosti a dnes*. *Národopisná revue*, 2, 75-82.
- Skopová, K. (2019). *Rok na vsi, aneb, Kalendářové vyprávění Dorotky a Jakuba z 19. století: pranostiky, recepty, návody, lidová slovesnost*. Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana.

- Suchánková, E. (2014). *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Portál.
- Syslová, Z., & Štěpánková, L. (2019). *Třídní projekty v mateřské škole*. Portál.
- Syslová, Z., Burkovičová, R., Kropáčková, J., Šilhánová, J., & Štěpánková, L. (2019). *Didaktika mateřské školy*. Wolters Kluwer.
- Šottnerová, D. (2009). *Lidové tradice: původ lidových tradic, zvyky, pověry, pranostiky, říkadla a hry*. Rubico.
- Šuleř, O. (1989). *Je to chůze po kotárech: Povídání o valašském folklóru a lidové kultuře na Valašsku*. Vyšehrad.
- Tichá, J. (2012). *Jaro na Rožnovsku: gloria, gloria, gloria, aby ta trnečka rodila-- : výroční zvyky a slavnosti*. Město Rožnov pod Radhoštěm.
- Tichá, J. (2014). *Léto a podzim na Rožnovsku: výroční zvyky a slavnosti*. Město Rožnov pod Radhoštěm.
- Tichá, J. (2022). *Výroční obyčejová a obřadní kultura na Valašsku: její geneze a identifikace na počátku třetího tisíciletí*. Národní muzeum v přírodě.
- Uhlíková, L., Číhal, P., & Káčer, J. (Eds.). (2024). *Zlínský kraj v lidové písni. V, Písňe pro děti*. Zlínský kraj ve spolupráci s Etnologickým ústavem AV ČR.
- Zormanová, L. (2012). *Výukové metody v pedagogice: S praktickými ukázkami*. Grada Publishing.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 dětské valašské kroje	35
Obrázek 2 Maňasci ve valašském kroji.....	37
Obrázek 3 Tradiční nakládání zelí	43
Obrázek 4 Kresba podle příběhu Jak Jura s čertem měnil	45
Obrázek 5 Děti před zpěvem písně „Běžela ovečka“	49
Obrázek 6 Motivace k písni Černá vlnka.....	50
Obrázek 7 Obrazy z česané vlny.....	51
Obrázek 8 Obrazy z česané vlny.....	52
Obrázek 9 Pečení "Zvanců"	54
Obrázek 10 Příprava na odpolední hodovou hostinu s rodiči	54

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Sada aktivit	31
------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Informovaný souhlas

Příloha P II: Píseň „Dú Valaši dú“

Příloha P III: Píseň „Eště sme malučtí valaši“

Příloha P IV: Malovaný recept

Příloha P V: Píseň „Běžela ovečka“

Příloha P VI: Píseň „Černá vlnka“

Příloha P VII: Zápis choreografie tance „Černá vlnka“

PŘÍLOHA P I: INFORMOVANÝ SOUHLAS

Informovaný souhlas

Název výzkumného projektu:

Folklorní tradice Valašska a jejich využití v mateřské škole

Informace o projektu:

Studentka závěrečného ročníku programu Učitelství pro mateřské školy ověřuje praktickou část své bakalářské práce v mateřské škole v X ve třídě X. Jejím cílem je přiblížit dětem valašskou hodovou tradici X pomocí společných aktivit.

Prohlášení:

Já níže podepsaný/-á potvrzuji, že

- a) byl(a) jsem informován(a) o realizaci a cíli výzkumného projektu a souhlasím s ním
- b) byl(a) jsem informován(a) o pořízení fotografií v prostorách mateřské školy a jejich využitím pro účely bakalářské práce
- c) souhlasím s uveřejněním názvu mateřské školy v bakalářské práci

Jméno a příjmení:

Dne:

Podpis:

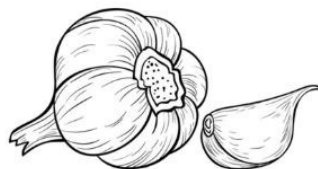
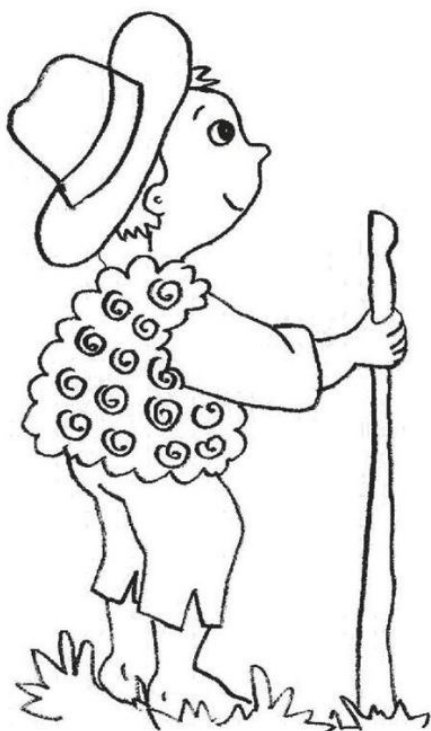
PŘÍLOHA P II: PÍSEŇ DÚ VALAŠÍ DÚ

DÚ VALAŠÍ DÚ

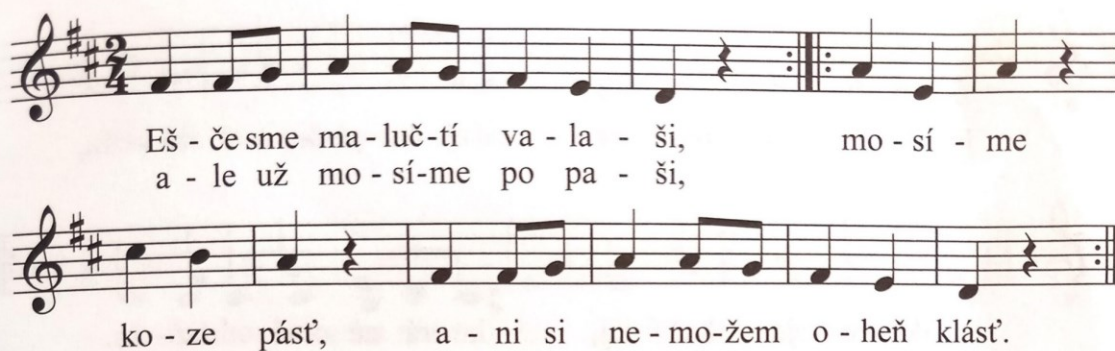
Dú Valaši dú
hore dědinú
jeden nese pepřek,
druhý zase česnek
/: třetí cibulú :/

Dú valaši dú
hore dědinú
jeden nese kyšku
druhý čerta v míšku
/: třetí cibulú :/

PŘÍLOHA P III: PÍSEŇ EŠTĚ SME MALUČTÍ VALAŠI

9. Ešče sme maluční valaši

Eš - če sme ma - luč - tí va - la - ši, mo - sí - me
a - le už mo - sí - me po pa - ši,
ko - ze pást', a - ni si ne - mo - žem o - heň klášť.

2. Ešče sme maluční valaši, ale už mosíme po paši,
s koziskem rohatým a s capem bradatým střapatým.

PŘÍLOHA P IV: MALOVANÝ RECEPT

PŘÍLOHA P VI: PÍSEŇ BĚŽELA OVEČKA

BĚŽELA OVEČKA

p D A D e A

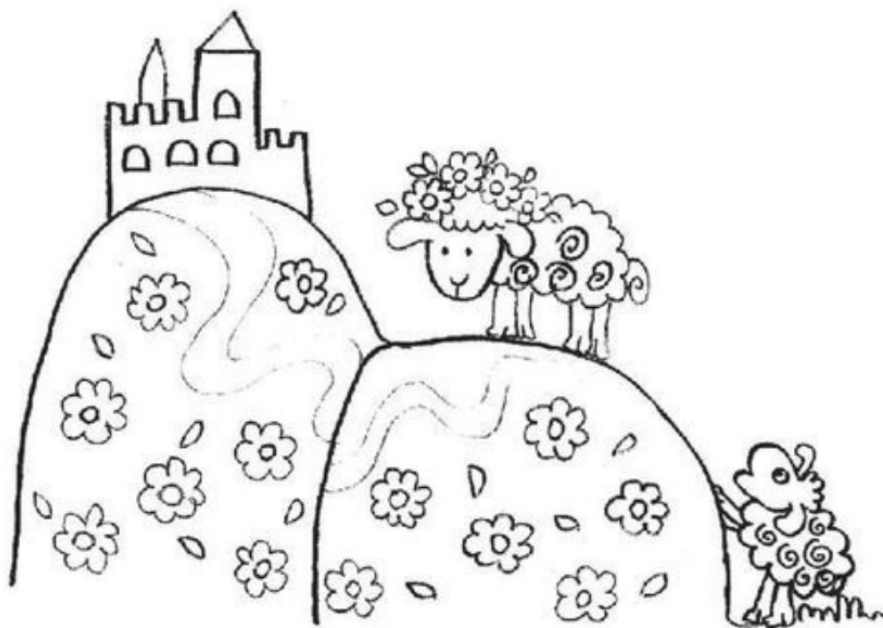
1. Bě-ža-la o-ve-čka ho-re do ko-pe-čka

D G *mf* e A7 D *p*

a va-lá-šek za-ňú, po-pi-sko-vát na-ňu.

Běžela ovečka hore do kopečka
Běžela ovečka hore do kopečka
a valášek za ňú popískoval na ňú
a valášek za ňú popískoval na ňú

Maryna v rubáčku vařila si máčku
Maryna v rubáčku vařila si máčku
a Jura bez gatí lupal k ní zemňáky
a Jura bez gatí lupal k ní zemňáky.

PŘÍLOHA P VII: PÍSEŇ ČERNÁ VLNKA

ČERNÁ VLNKA

1. Černá vlnka na bílém baránku,
aj kady sa túláš, aj kady sa túláš,
černooký Janku?
2. Já sa túlám na dalekú cestu, :/
idu sobě hledat, idu sobě hledat
bohatú nevěstu.
3. Luďa pravja, že mně ju nedajú,
aj dajú, aj dajú a ešte pridajú,
na mú veru dajú.

PŘÍLOHA P VIII: ZÁPIS CHOREOGRAFIE TANCE ČERNÁ VLNKA

16. Černá vlna podle MK

Rožnov p. R.

Dvojice v postavení čelem proti sobě, CH zády do kruhu, držení za PR, LR ruce v bok.

- 1. - 2. takt: 2 přísunné kroky vlevo (podle CH),
- 3. - 4. takt: 3 rychlé přísunné kroky vlevo, 4. přísun,
 - 1. - 4. takt: se opakuje, ale opačným směrem – vpravo,
- 5. takt: dvojice se pustí, ruce v bok, CH i D 3 podupy (P, L, P),
- 6. takt: D: tlesk a výdrž ve stoji,
CH: 1. doba – odrazem snožmo a mírným výskokem dřep, ruce se dotknou dlaněmi země před koleny,
2. doba – výdrž v dřepu,
- 7. - 8. takt: D: 2 otáčky vpravo na místě hladkým krokem, vždy o 360°,
CH: odrazem od země vztyk, poskok na levé noze, pravá noha pokrčí přednožmo, potlesk pod kolenem pravé nohy s 1/2 otáčkou vpravo, poskok na pravé noze, levá se pokrčí přednožmo, potlesk pod levým kolenem s 1/2 otáčkou do původního postavení,
- 9. - 11. takt: závěsky za pravé lokty 6-ti kroky,
- 12. - 18. takt: jako 5. - 11. takt, ale na opačnou stranu.